

Ta lendab mesipuu poole...

Muusikaleht

Märts
1995
Nr. 3
Hind 4.95

Millal läheb ERSO Euroopasse?

H. Rospu foto

Veel numbris:

Intervjuu
L. PAVAROTTIlt.

VOLDEMAR KUSLAP
GEORG OTSast.

MATI PALM
viis kotermani
Buenos Airesesse.

TOOMAS VELMET
oma isast AADO
VELMETist.

Soovitus IVO
SILLAMAALE.

Miks MART MIKK
õpib Soomes?

Vaidlus UUE MUUSIKA
üle.

IDA-VIRUMAA
iseärasusi mõistetakse
mujal Eestis halvasti.

Töötu abirahale
akordionimänguga
tänavalt lisa.

"MEIL ON KILUVÕILEIVAST KALLIM HIND"

ERSO direktor Ville Kell! Paul Mägi viis Läti sümfooniaorkestri Euroopasse. Mitu korda käis ta seal mullu, varem ka. Kas ja kui, siis millal jõuab ka ERSO sinna maani?

Ma vastaksin sellele küsimusele natuke pikemalt. Pole mingi saladus, et suure sümfooniaorkestri reisile, mingile teisele maale viimine on väga kallis ettevõtmine. Meie inimesed on praeguseks hakanud lugema väga hoolikalt kõiki Eesti Vabariigi seadusi ja muid juriidilisi dokumente. Kui viia mingi kollektiiv välismaale, tuleb seda teha praegu kehtiva seadusandluse raames. See on asja üks pool.

Teine pool — peab olema keegi, kes sellist suurt kollektiivi väljaspool Eestit endale külla tahab. Ma julgen väita, et pakkumisi erinevatest maadest ja erinevatelt muusikaorganisatsioonidelt on iga kuu külluses. Konkreetselt näiteks pakkus Dag Nielszen aastavahetuseks kontserti Stockholmis, Helmuth Pauli nimeline mees kontsertreisi Münchenisse selleks kevadeks.

Kahjuks pole me senimaani saanud lahti dinosauruse venivast sabast. Selleks nimetan ma meie minevikku, endist Nõukogude Liitu. Maailmas on harjutud, et endise idabloki maade orkestrid, ka need, kes on suhteliselt kõrge tasemega — ma ei räägi mitte ainult Baltikumist, vaid ka Poolast, Tšehhist jne. — tulevad kas sisuliselt ilma rahata või minimaalse tasu eest.

Eestlastele meeldib kangesti vaadata Soome poole, võtta eeskujuks sealseid seadusi ja seda, kuidas seal on asi korraldatud. Meie orkestrandid loevad Soome orkestrite põhikirju. Mina ise olen vähe käinud Soomes. Küll aga on mul olemas koopia *Hamburgi Orchester-Vereinigungi* põhikirjast. Sealt saan ma teada, millised tingimused on Saksa orkestrandidel ametireiside puhul ette nähtud.

Ma ei väida, et meil peab kõik olema nii, nagu on Saksamaal, küll aga kooskõlas Eesti Vabariigi seadusandlusega. Ja ääretult raske on leida välismaalt, Euroopast, kutsujat, kes tagaks kõik need tingimused, mis on kirjas Eesti seadusandluses. Ma ei väida, et võimatu. Praegu käivad läbirääkimised ühe reisi suhtes 1996. aasta kevadel. Konkreetselt räägiksin alles siis, kui asi on konkreetne.

Kui keegi kutsub orkestri, siis maksab ta kinni orkestrandide hotelli, söögi- ja päevarahad, sõitja ise transpordikulud. Ikka on kujunenud takistuseks kokkuleppele jõudmisele päevarahad. Eestlastele peavad olema tagatud Eesti Vabariigis kehtestatud normpäevarahad. Seda summat püütakse endiste idabloki riikide puhul kas poole või kolmandiku võrra vähendada.

Samal ajal ei püsi ERSO ainult kodus. Ma arvan, et meie osalemine sel suvel "Joonase"-projektis on nii meile kui kogu eesti rahvale väga heaks reklaamiks, meie orkester näitab vääriliselt Eesti sümfooniaorkestri taset. Pärast "Joonase"-reisilt naasmist katvame me koos *Still-Art-Management*iga veel selle aasta septembri lõpul ja oktoobri algul anda kontserte Helsingis, leping on juba alla kirjutatud. Seal on kavas tšehhi muusika, solist ja dirigent on Tšehhimaalt. Loodan, et sellest tuleb väga huvitav programm. Niisiis, mulle tundub, et küsimus, kas ERSO-t Euroopas tuntakse või mitte, on valesti asetatud.

Ma ei räägi tundmisest, ma räägin esinemisest Euroopas.

Ka esinemisest.

Meie lehe veebruarinumbris ütleb Mati Palm, et Läti ja Leedu professionaalsed muusikakollektiivid käivad välismaal oma riike esindamas tunduvalt rohkem ja poole odavamalt.

V. Kell: Eestlastele meeldib kangesti vaadata Soome poole.

Selles asi ongi. Kui Baltikumist käiakse odavamalt, väiksemate päevarahade eest — kasutaksin iseenda poolt loodud terminit: kiluvõileiva eest —, siis sellisel puhul lüüakse hinda alla. Mina kui kollektiivi administraator, administratiivne juht ei pea võimalikuks ega vajalikuks viia kollektiiv välja väiksema summa eest, kui see on meie seadusega kehtestatud. Samal arvamusel on ka ERSO ametiühinguorganisatsioon. Ma olen nõus ametiühinguga, et selles küsimuses peab olema kateooriline. Oleks tegu isetegevuslastega, võiks jutt olla teine.

Kas Eesti muusikakultuuri taseme tutvustamise nimel välismaal ei võiks te minna järeleandmistele?

Ei. Sellise kompromissiga pole me nõus. Miks kutsutakse idablokist orkester? Sellepärast, et orkester omalt maalt on kallim kinni maksta. Kui loodetakse saada odavalt sama kvaliteediga orkestrit Baltikumist või endistest sotsialismimaadest — siis see aeg on läbi.

Te rääkisite Läti orkestri turneedest Euroopas. Aga kas keegi on näinud lepingut. Millised olid päevarahad? Millise klassi hotellides viibiti? Millised tingimused olid tööks, puhkuseks, söömiseks?

Kas Läti orkester sõitis bussidega läbi terve Euroopa? Ma ei kujuta ette soliidset 50—60-aastast härrasmeest päevade kaupa bussis loksumas. See oleks transpordi väga odav variant ja väga paha variant. Teisalt aga olen ma ka pessimistlikult meelestatud selles suhtes, kas lähitulevikus on võimalik meil lennukiga kohale ja tagasi sõita, nagu 1993. aasta sügisel Münchenis esinemise puhul.

Aga võib-olla Läti ainult algas nii. Pärast, kui oli endale juba oma esinemistega Euroopas nime tehtud, tingimused paranesisid.

Kes seda saab välja selgitada?

Kas Teie arvates asi taandub vaid sõidutingimuste, esmajoones päevarahade küsimusele?

Kas ainult, aga väga suurel määral.

Kas on veel takistavaid tegureid?

Loomulikult on teisigi. On tuntud kõnekäänd: "kes maksab, see tellib muusika". Kui mõni organisatsioon kutsub muusikakollektiivi või solisti, siis seab ta ka tingimused: mida mängida, kui palju mängida. Meie oleme loomulikult huvitatud, et mängitaks rohkem Eesti muusikat Eesti solistidega, Eesti dirigentide juhtimisel. Kutsuja omakorda tahab kasutada rohkem kohalikke soliste, koore jne. Aga ma ei tea ühtki juhtumit, kus neis küsimustes poleks olnud võimalik saavutada kompromissi. Programmid on üldiselt läinud pooleks — üks pool tellija soovi kohaselt, teine pool meie eesti muusika.

Kas mängite vaid Läänes üldtuntud eesti heliloojaid — Pärti, Tubinat?

Läänes tuntud Eesti heliloojaid on palju. Ka praegu meil elavaid — Ester Mägi, Lepo Sumera, Erkki-Sven Tüür jt.

Kas orkestrandid ise kipuvad Euroopasse või on Teie poolt esitatud seisukoht üldine arvamus?

Väga hea küsimus. Probleeme pole nende inimestega, kellel on võimalus näidata end Euroopas — Skandinaavias, Saksamaal jm. — väljaspool ERSO-t mitmesugustes ansambrites, ka solistidena. Inimesed, kellel sellist töö- ja enesenäitamise võimalust pole, on rohkem reisimisest huvitatud. Kas või lihtsalt uudishimust, et näha teisi maid, hingata teiste maade õhku.

Kas on juttu olnud Kultuuri- ja Haridusministeeriumiga või teiste institutsioonidega, kes tegelevad Eesti kultuuripoliitikaga, sellest, kas minna ainult täisraha eest või Eesti kultuuri tutvustamise huvides ka kuidagi teisiti?

Ma usun, et meisse Eestimaal puutuvad rahaküsimused on lahendatavad, kui me õigeaegselt planeerime ja suudame suruda oma rahataotlused riigieelarvesse. Need on transpordiga seotud küsimused. Muust me juba rääkisime.

Mati Palm tõstataks ooperiteatri osas küsimuse, et siia oleks vaja kutsuda tuntud Lääne impressaarioid, kes meid üle kuulaks ja, veendunud meie ooperi kvaliteedis, siis organiseeriks midagi. Kas see küsimus on ka Teie jaoks aktuaalne?

Ma arvan, et impressaarioid pole vaja kutsuda. Neid on siit uksest sisse ja välja käinud küll. Informatsioon levib tänapäeval kiiresti. Me peame vaid oma imidõi teadvustama ja informatsiooni mitte vaka all hoidma.

Teie läbirääkimistest impressaariotega...

...ei tahaks ma enne konkreetselt rääkida, kui need on mingite tulemusteni viinud.

Kas Te oleksite siiski nõus vastama küsimusele, kas läbirääkimised käivad üksikesinemiste või turneede kohta?

Viie-kuue-kontserdilise ringsõiduga Saksamaal.

Läti orkester käis ka Prantsusmaal, Itaalias, Inglismaal, Hollandis, Portugalis ja mujal.

Ühe seltskonnaga Itaalias oleme me vahetanud fakse ja kirjasiid. Praegu tundub, et sellest esialgu asja ei saa.

Prantsusmaaga?

Praegusel hetkel neid kontakte pole.

Kuidas info ERSO kohta levib? Kas esijoones siin teid juhatamas käinud dirigentide kaudu?

Dirigentide, saatkondade, turismifirmade kaudu jne. Mitmel viisil.

Kas see, et teie orkestri peadirigent töötab dirigendina ka teises riigis, on teie orkestrile kasulik või kahjulik? Kas tal jääb küllalt palju aega ja energiat teie orkestri jaoks?

Jääb ikka. Ning kasulik on niisugune olukord välismaalt küllalidirigendi või solisti hankimise mõttes. Soomes on võimalused neile maksta muidugi tunduvalt paremad kui meil. Aga kui nad juba seal on, siis saame me tänu oma peadirigendi tööle ja tutvustele Soomes mõnikord neid meelitada ka siia. Muidu nad siia ei tuleks.

Ja veel üks küsimus, mis on kaudselt seotud ERSO Euroopasse minekuga. Igasuguse kollektiivi, seehulgas nähtavasti ka sümfooniaorkestri tase ja konkurentsivõime sõltuvad mitmest tegurist, ka tema sisemisest mikrokliimast. ERSO-s pole see vist alati kõige tervem olnud. Omal ajal kirjutas Peeter Vähi koguni "Kultuuri-lehes", et ERSO tuleks laiali saata ja moodustada uus sümfooniaorkester.

Pealegi toimub põlvkondade vahetus. Nagu selgus meie toimetuse ümarlauavestluses RAM-iga, toob see kaasa probleeme mikrokliima osas. Vaevalt on lugu teisiti ka sümfooniaorkestriga.

Milline on Teie arvates praegu ERSO mikrokliima?

Küsimus pole vist õigesti adresseeritud. Sellele saaks objektiivselt vastata meie ametiühing ja kindlasti ta teeb seda meeeldi. Ma võin esitada ainult oma subjektiivse arvamuse ja loodan, et see ei tekita muljet, et ma püüan näidata oma kollektiivi paremas valguses.

Minu meelest on seoses orkestri koosseisu noorenemisega selle professionaalne töömeeleolu paranenud. Noorenemine ei tähenda muidugi kõigi vanade üle parda heitmist. Me ei saa olla ilma raudse kaardiväeta, kes kogu aeg on orkestris mänginud, kes tunneb asja läbi ja lõhki. Samal ajal kasvab uus põlvkond peale ja orkester nooreneb. Minu subjektiivse arvamuse kohaselt pole see tulnud asjale kahjuks. Vastaksin Teie küsimusele orkestri praeguse töömeeleolu või mikrokliima kohta ühe sõnaga — tõine.

"IGA KÜSIMUS VAADATAKSE ERALDI LÄBI"

V.a. hr. Andres Siitan. Mul oli vestlus Teie orkestri direktori Ville Kellaga. Ühele minu küsimusele vastates palus ta täpsema info saamiseks pöörduda Teie kui ametiühingubossi poole. Küsimus on ERSO praegusest töömeeleolust, mikrokliimast.

Minu arvates on ERSO sisekliima muutunud väga oluliselt sellest ajast kui Arvo Volmer tuli meile peadirigendiks. Ma pean väga oluliseks seda, et peadirigent oleks kohapealt. Meenutagem aegu, kui peadirigendiks oli Leo Krämer. Ta oli pärit hoopis teisest kultuurikeskkonnast ja tal oli võrdlemisi raske aru saada kohapealsetest probleemidest. Seetõttu jäi tollal orkestri side peadirigendiga väga nõrgaks. Arvo Volmer on kohalik inimene. Pealegi on ta enamiku ajast kodumaal ja seetõttu saab orkestriga teha ka igapäevatööd.

Kas orkestri ja peadirigendi suhe sõltub ainult sellest, kuivõrd viimane on n.-ö. omakandimees? On kuulda olnud, et hõõrumisi oli ERSO ja peadirigentide, sh. muusikaliselt väga tugevate eesti peadirigentide vahel ka varem.

Ma töötan ERSO-s alles 6. hooaega ja seetõttu tean ma halvasti, mis varem oli. Loomulikult ei sõltu orkestri ja peadirigendi suhe ainult ühest tegurist. Neid on palju, sealhulgas n.-ö. abielusõlmimise aeg. Räägitakse, et umbes kolme aasta jooksul õpitakse teineteist põhjalikult tundma ja siis võib tekkida teatud tülpimus. Kui dirigent seda ei arvesta, kui ta pole psühholoogina niisama hea kui muusikuna, võivad väikesed pinged kasvada suureks.

Kui asi lõpeb lahkuminekuga, võib orkester sattuda mitte alati vihma käest kuivale kohale, vaid hoopiski räästa alla. Olen seda ka ise läbi elanud.

Puudutaksime ka seda küsimust, mis oli meie jutuajamisel Ville Kellaga põhiline: millal läheb ERSO Euroopasse? Minu teada olite te Eestist väljaspool viimati 1993. aasta lõpul, kui te käisite Münchenis *Europamusical*. Hr. Kella arvates on põhi-probleem olnud selles, et Lääne kontserdiorganisatsioonid ei taha maksta teile ettenähtud päevarahasid. Tema sõnul on administratsioon selles küsimuses ühel meele ametiühinguga. On see nii?

Ametiühing on seisukohal, et me ei tohi hinnaalandusele minna. Siis võetakse seda kui loomulikku asja, ja järgmine kord, kui meile mingit sõitu pakutakse, läheme me uuesti hinnaalandusele.

Meie lehes aga arvab Mati Palm, et sellest seisukohast kinnihoidmine takistab Eesti muusikakultuuri, Eesti

muusikakollektiivide taseme tutvustamist välismaal. Läti ja Leedu kollektiivid reisivad rohkem, kuna nad on nõus reisima odavamalt. Viitame kas või Läti sümfoonia-orkestrile, mis Paul Mägi juhtimisel on korduvalt käinud Euroopa-reisidel.

Me käisime ka rubla-ajal, sest siis oli see majanduslikult väga kasulik, nüüd enam mitte. Minu teada Lätil ja ka Läti orkestril on olnud tõsiseid probleeme päevarahadega. Kui nad 1,5 aastat tagasi käisid pikal Euroopa-turneel, oli nurin orkestrantide hulgas suur. Ma olen kuulnud, kuigi ma ei tea täpselt, et see oli üks põhjus, miks Paul Mägi Läti orkestri juurest ära tuli. Ma arvan, et see oli Paul Mägi poolt äärmiselt õige samm, et ta Estonia Teatri peadirigendi koha vastuvõtmise eeltingimuseks seadis orkestrantide palga olulise tõstmise. Ma ei tea küll, mil määral ta selle saavutas.

Ja kas Läti ja Leedu valitsus — ma küll täpselt ei tea — ei pööra siiski suuremat tähelepanu oma kultuuri levitamisele, seda esijoones sõidukulude osas? Seda ei tule ju vastuvõtjal välja maksta. Ega ERSO koduspüsimine viimasel ajal ole olenenud ainult päevarahadest, vaid ka reisingimustest ja reisirahadest.

Hr. Kell siin küll probleemi ei näinud. Aga me rääkisime sellest temaga ka ainult tulevik, mitte mineviku vaatenurgast.

Euroopasse minekul on ka teisi vaatenurki. Me läheme sinna ju valikuliselt. Te taotlete niisama suuri päevarahasid kui on orkestreil Euroopas, viidates seejuures Eesti seadustele. Aga kas Teie teate mingit Euroopa riiki, kus väliskomanderingus oleja päevaraha oleks tunduvalt suurem kui töötü kuu-abiraha ja pisut väiksem kui keskmine pension kuus? Olgu need töötud ja pensionärid kas muusikud või mingi muu elukutse esindajad.

Mida see Euroopas käimine meile annab näiteks väga olulisest — pillide vaatenurgast. Meie pillid pole sellised, millega mängivad Euroopa orkestrid. Ja meil puudub igasugune võimalus saada neid pille odavamalt, käime me Euroopas või mitte.

Aga kui mõni impresario leiab, et teie orkester on väga hea, ainult pillid segavad ja tulevikus võiks teie pealt hästi teenida, kui muretseda teile paremad pillid. Võib-olla ka palju igasuguseid teisi võimalusi.

Meie käisime ju Krämeri ajal Euroopas ja midagi niisugust me seal ei kohanud.

Ning ei saanudki kohata, kui te sõitsite hommikul lennukiga Münchenisse ja õhtul jällegi

lennukiga tagasi. See on ju imelihtne, primitiivne lahendus — kui meile vastuvõetavaid tingimusi ei looda, siis me kuhugi ei sõida. Aga kas lihtne lahendus on alati kõige õigem? Magava kassi suhu hiir ei jookse.

Võtame veel kord Eesti muusika-kultuuri välismaal tutvustamise aspekti Läti ja Leeduga võrreldes. Rahvas on praegu ülemuste peale pahane, et nad raiskavad välismaal käies kõrgete päevarahade kaudu rahva raha, teie aga keeldute oma missiooni täitmast, kui te selliseid päevarahasid ei saa. Küsimus on ju mitmetahuline. Kas te neid teisi tahke olete ka arutanud?

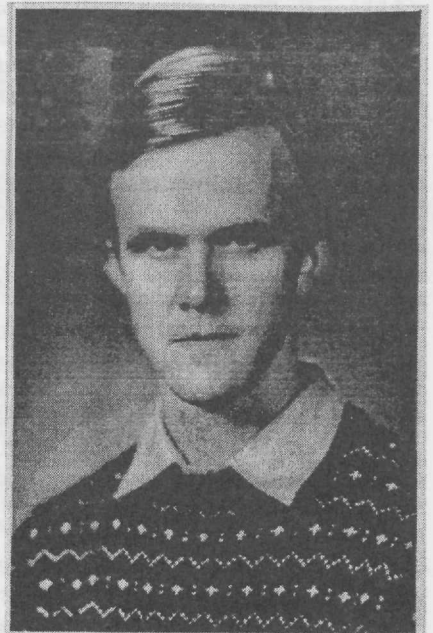
Need tahud, millest Teie praegu räägite, ei ole meile päriselt uued, neist on juttu olnud. Tegemist pole valikuga hea ja halva variandi vahel, vaid valikuga kahe halva variandi vahel. Ning meie seisukohta mõjustavad muidugi meie kurvad kogemused Krämeri ajast. Siis me käisime mitu korda Kesk-Euroopas. Ka enne Müncheni-sõitu. Loksusime kolm päeva bussis, hotellid olid viletsad, süüa saime halvasti. Niisugustes tingimustes tasemel kontserti ei anna. Iga halval tasemel antud kontsert jätab aga oma jälje. Ma ei pea silmas ainult seda, millist muljet me avaldame välismaalastele. Halvasti antud kontsert jätab jälje ka orkestrantide endi meeleolule. Sellest ülesamine võtab aega.

Pealegi kui meile pole vaevutudki leidma väarikat partnerit. Viimase Krämeri kontserdi ajal Saksamaal ei olnud solist võimeline oma kava lõpuni mängima. Tegemist oli Mozarti d-moll Klaverikontserdiga, mille viimane osa jäi poolepealt seisma. Kuna oli näha, et selle viimase osa uuestimängimine oleks lõppenud samasuguse krahhiga, siis me seda lõpuni ei mänginud. Ka niisugune asi jätab orkestrile oma jälje. Ma kahtlen, kas meie orkester on nõus veel ette võtma reise sellistes tingimustes.

Nii et meie seisukoha puhul pole tegemist mitte ainult majanduslike või prestiižialaste kaalutlustega.

Nüüd hakkavad teie orkestri seisukohtade tagamaad avanema: teid on kasutatud kui valget orja haltuurategemiseks, mille jaoks oma kohalikule orkestrile oleks tulnud rohkem maksta. Meie jutt omandab sügavust. Aga kas Teile ei tundu, et olukord võib olla muutunud ja kas seetõttu vanast kontseptsioonist kangekaelselt kinnihoidmine on ikka õige.

See ei ole meile raudne seisukoht. Iga küsimus vaadatakse eraldi läbi. Kui me leiame, et meile pakutakse kehvemaid rahalisi, kuid muus osas ahvatlevaid tingimusi, siis me muidugi arutame need

A. Siitan: Tegemist pole valikuga hea ja halva variandi, vaid kahe halva variandi vahel.

läbi ja võime nad vastu võtta.

Näiteks, nagu oli Paul Mägi juhitud Läti orkestri 1993. aasta Euroopa turneel: mängida koos Richteriga, esineda prestiižikatel festivalidel, prestiižikates kontserdisaalides või muud taolist.

Pole välistatud, et me niisuguse ettepaneku vastu võtaksime ka viletsamate päevarahade ja muude tingimuste puhul.

Ma sain hr. Kella jutust küll teistmoodi aru: nii, et 500-kroonine päevaraha on igasuguse välisreisi kategooriline eeldus, milles administratsioon ja ametiühing on üks-meel.

Ta võib-olla mõtles seda, et niisugused arutamised on senini kõik lõppenud eitavale seisukohale jõudmisega. Aga see ei tähenda, et iga tulevase ettepaneku suhtes oleks eitav seisukoht ette määratud. Kõik sõltub muudest asjaoludest.

See on juba midagi uut ning minu arvates arukat ja Mati Palmi seisukohtadega ühitatavat. Jääb Teile vaid soovida palju edu — nagu poliitikud ütlevad — järjekindla, kuid paindliku kursi elluviimisel. Muidugi ka nendel välisreisidel, mille osas on teile vastuvõetavatel tingimustel juba kokkulepe saavutatud. Ning et nende kaudu avaneks ERSO-le tee Eesti muusikakultuuri väarikaks tutvustamiseks Euroopa kõige prestiižikatel kontserdilavadel koos prestiižikate dirigentide ja solistidega.

Küsitles

HERBERT VAINU

REGIONALIA

VEEBRUAR

Harjumaalt

* 13. veebruaril korraldas Harjuma Koolinoorte Huvikeskus Tallinnas Mustpeade Majas Harjuma laste laulupäeva. Võisteldi 3 grupis: 8—10, 11—13, 14—16-aastased. Peaauhinna sai Jüri Keskkooli õpilane Kelly Kalme (II grupp).

* 13. veebruaril mõõdus 150 aastat "põhjaranniku viimse rahvalauliku" Mai Kravtsovi sünnist. "Harjumaal" avaldas 14. II mälestusartikli temast.

Hiiumaalt

* 11. veebruaril kutsus Hiiumaa kultuurikeskus "Hiiumaa" veergudel kõiki saare koore tähistama laulupühaga 4. juulil 140 aasta möödumist **Hiiumaa esimese koori (kalevivabriku segakoori)** asutamist.

Jõgevamaalt

* 10. veebruaril Jõgeva kultuurimajas korraldatud romantilise muusika õhtul esines **M. Voites**.

Järvamaalt

* 3. veebruaril pidasid Järva-Jaanis pidu muulusuvises **laulutuleekonnas osalejad**. Esines tuld selle teekonnal saatnud Oisu külakapell.

Läänemaalt

* 26. veebruaril andis Haapsalu **Toomkiriku noortekoor** kontserdi seoses kiriku taastatud ja uuendatud osade (käärkamber, altar jne.) sisseõnnistamisega.

Põlvamaalt

* Põlva linna volikogu otsustas munitsipaliseerida **AS Põlva Kultuurikeskuse**, etteotsa panna senise 3 direktori asemel 9-liikmelise juhatusse. Audiitorkontrolli käigus oli ilmnunud seaduserikkumisi. Osa

juhatusse liikmeid jäi aga valimata, kuna kandidaadiks esitatud hääletati maha. Ühtlasi otsustas see aktsiaselts privatiseerida 2,4 miljoni krooni eest — 2400 aktsiat à 1000 krooni.

* 11. veebruaril laulis **Erkki Otsman** Põlva Kultuurikeskuses Edith Piafi laule. Sama toimus 12. veebruaril Võrus "Kandle" saalis.

* 16. veebruaril olid Põlvas koos maakondade **kultuuriosakondade juhatajad**. Nad tutvusid ka taidluse olukorraga Rāpinas ja Vārskas.

Pärnumaalt

* **Pärnu Muusikakool** tähistas 50 aasta möödumist oma asutamisest 3 kontserdiga — 4. II esinesid õpetajad, 11. II õppur-vilistlased, 28. II tuntud vilistlased (V. Roots, V. Rumessen, U. Tauts jt.).

* 4. veebruaril esitas Eesti Raadio koor G. Erikssoni juhatusel Pärnus põhiliselt vanamuusikat (Purcell, Lasso jt.).

* Pärnu Linnaorkestri veebruarikontserti juhatas EMAs sümfooniaorkestri dirigendiks õppiv **Mati Põdra**. Esitati Mozarti teoseid, soleeris **Risto Laur**.

* Kilingi-Nõmme muusikaõpetaja Toomas Volli laul pärdikust sai **Grand Prix eesti lastelaulude konkursil** Tallinnas. Esitas Liisi Koikson.

Raplamaalt

* Märjamaa Keskkooli vilistlaste segaansambel tähistas kontserdiga oma 10. aastapäeva.

Tartumaalt

* Kuu algul andis kontserdi "Vanemuise" sümfooniaorkester Endel Nõgene juhatusel. Esitati Cl. Debussy, D. Šostakovitši, R. Lätte,

P. Vähi jt. teoseid. Tšellol esines P. Suss Moskvast, kes andis seejärel ka solokontserdi.

* Eesti Kontserdi Tallinnas organiseeritud kontsertidest toimusid ka Tartus Stockholmi saksofoni-orkestri ning Leili Tammeli ja Taisia Filippova omad.

* **RAMi** solistid laulsid Tartus 14. veebruaril. Kogu koor 16. veebruaril. Juhatas L. Sirp.

Valgamaalt

* 31. jaanuaril suri **Albert Tali**, kes pikki aastaid oli juhtinud puhkpilliorkestrit "Helme". Teda mälestati Helme kutsekooli 70. sünnipäeva tähistamisel, kes esinesid kohalikuud taidlejad.

Viljandimaalt

* 5. veebruaril mõõdus 50 aastat **Viljandi Muusikakooli** asutamisest. Seda tähistati õpilasohtuga. Mitmesugused juubeliüritused jätkuvad 6. maini.

Ida-Virumaalt

* Tallinna Saksofoni Kvartett esines 4. veebruaril Narva-Jõesuus ning 5. veebruaril Kiviõlis ja Jõhvis.

* 9. veebruaril esines Kiviõli Kunstide Koolis **Tallinna Muusikakooli kammerorkester**. Eriti suure aplausi sai Jõhvist pärit flöödisolist Irina Koroljova, keda

peab andekaks ka tema õpetaja Kaljo West. (Vt. ka lk. 9.)

Lääne-Virumaalt

* 2. veebruaril korraldi Rakvere Kauri koolis Eesti Kontserdi organiseeritud üritust "**Clara ja Robert Schumann**" (Vt. ML nr. 1, lk. 9).

* 4. veebruaril korraldati ettevõtete juhtidele ja kultuuritöötajatele **küünlapäevaõhtu** kaunis Mädapea mõisas. Esinesid Estonia Teatri artistid ja taidlejad Kadriinast.

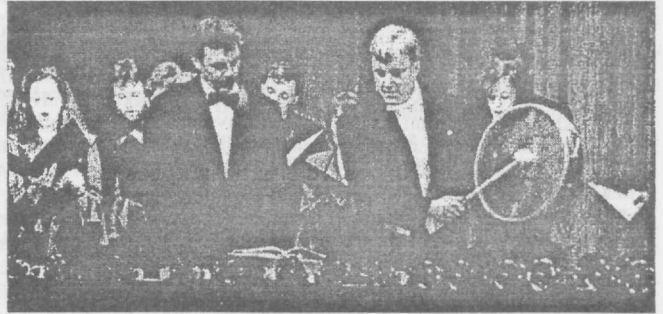
Võrumaalt

* 7. veebruaril korraldasid Võru kultuuritöötajad "Kandles" kontsert-vastuvõtu oma **sponsoreile ja toetajale**.

* 11. veebruaril toimus **Võru meeskoori meesansambli** 15-aastasest tegevust tähistav ülevaatekontsert.

* 15. veebruaril sai 80-aastaseks taidlusviuldaja **Erich Semm**, kes mängis sõja eel Ed. Tamme orkestris. ***

Iseseisvuspäeva puhul toimusid kontserdid üle Eesti. Kaugemaid külalisi oli vähe: Paldiskis mängis Kaitsesõjude Peastaabi puhkpilliorkester ja Jõhvis esines ARSIS koos kellade ansambliga. Fotograaf on fikseerinud, kuidas dirigent Aivar Mäe taob trummi V. Tormise "Raua needmises".

ENLS-i tegevusest

Eesti Naislaulu Seltsi I volikogu ja juhatus kinnitamisest on möödunud 4 kuud.

Mida oleme selle aja jooksul suutnud ja mida kavatsime teha?

Tänu Eesti Kooriühingu juhatussele asume nüüd **Tõnismäe 8^a** majas, kus paikneb ka Eesti Meestelaulu Selts. Juhatus sekretär pr. **Meeli Müller** on kohal iga päev kell 11—15.

4. veebruaril k.a. oli kutsutud Estonia Talveaeda naiskooride endised lauljad ja dirigendid. Oli rõõm tervitada pr. **S. Mellikut** ja hr. **L. Verlini**.

Juhatus juurde moodustati **vilistlaste toimkond**, eesotsas TAN-i endise laulja **Anne Kivistikuga**.

Seati sihiks meie naiskooride silmapaistvate dirigentide, esinaiste ja üldse koorielu

kajastavate materjalide kogumine ja avaldamine, osavõtt naiskooride laulupäevadest ja seltsi tegevusest. Teretulnud on kogenud dirigentide nõuanded ja soovitusid.

Tahaksime teadvustada ajaloolisi fakte tänastele lauljatele, nagu näiteks 1935. a. asutatud Tallinna Naislaulu Seltsi koor oli **Haridustöötajate Naiskoori** eelkäija, Tartu Naislaulu Selts, asutatud 1928. a., oli tänase Tartu Naiskoori "**Leelo**" asutaja.

Lähimas tulevikus kuulutame välja koos Eesti Heliloojate Liiduga **võistluse uute naiskoorilaulude saamiseks** kõigi raskusastmetega naiskooridele. Uusi laule on vaja kooridel laulmiseks nii kontsertidel kui laulupidudel. Parematest lauludest anname välja lauliku. Ootame heliloojate aktiivset osavõttu!

10. juunil k.a. korraldame **Rakveres ENLS-i I laulupäeva**. Kontserdi kava on koostatud naiskooride lemmiklauludest. Seltsi muusikatoimkond — dirigendid **V. Uibopuu, L. Kardna** ja **M. Linnamägi**. Laulik "Naiskooride lemmiklaulud" ilmneb trükist märtsikuu keskpäiku, sinna on lisatud ka mõned uued laulud.

Laulupäeva hommikul esineb kirikus külaliskoor Belgiast. Keskpäeval toimub lühike seminar dirigentidele. Laulupäeva kontsert algab kell 14.30 rongkäiguga Rakvere linnusesse. Esinevad ka külaliskollektiivid.

12. novembril k.a. tähistame koos Eesti Perefondiga **Isadepäeva** piduliku kontserdiga Estonia Kontserdisaalis. Tahame muuta selle traditsiooniliseks, nii nagu on

Emadepäeva tähistamine Eesti Meestelaulu Seltsi poolt.

ENLS-il on ka mõte asutada seltsi juurde noortest lauljatest **kammerkoor**. Ootame, et asjast huvitatud noored teataksid oma soovist aadressil Tõnismägi 8^a, telefon 683-650.

Oleme veendunud, et laulmine toob meie argipäevadesse palju rõõmu ja vaheldust, peletab eemale muremõtteid. Selleks soovime kõikidele lauljatele head tahtmist proovidel käia ja laulu võlujüst osa saada. Dirigentidele aga tuhat tänu, head närvi, tervist ja jõudu.

Eesti Naislaulu Seltsi esinaine

MARET HURT

MUJAL EESTIMAAL MÕISTETAKSE HALVASTI IDA-VIRUMAA OLUKORDA

Intervjuu Ida-Viru Maavalitsuse kultuuriosakonna juhatajalt Kaarin Veinbergsilt

Selles numbris avame uue rubriigi "Kahe kultuuri piiril". Toimetusel on endal üht-teist varuks, aga väga teretunud on ka lugejate mõtteavaldused.

UUTES TINGIMUSTES OMAL JÕUL

Milline on kultuuritöötaja jaoks Ida-Virumaa eripära? Teistsugune rahvuslik koosseis kui mujal Eestis? Mitte ainult. Haldusreform puudutab meil haldus-süsteemi funktsioneerimise kõrval tugevalt ka süsteemi ennast. Varem oli siin Kohtla-Järve rajoon (hiljem Ida-Virumaa maakond) ning Kohtla-Järve, Narva ja Sillamäe linn kui omaette administratiivüksused. Nüüd on see kõik üks Ida-Virumaa — Tallinna järel elanikkonna poolest Eestimaa suurim administratiivüksus. Peale valdade on selle koosseisus tervelt 7 linna: Kohtla-Järvest on eraldunud Jõhvi, Kiviõli ja Püssi, Narvast Narva-Jõesuu. Ümberkorraldamist kui palju.

Me püüame seda süsteemi tööle panna mitte oma heast tahtest, vaid seadust täites. Pealinna asutused, kaasa arvatud Kultuuri- ja Haridusministeerium, pole aga uut olukorda endale päriselt selgeks teinud. Paralleelselt saadetakse pabereid nii meile kui valikuliselt mõnedesse linnadesse, meie aga peame koondi koostamiseks omakorda linnade poole pöörduma.

Segadust on ka muusugust. Vana harjumuse kohaselt arvavad mõned, ka ajakirjanikud, et meie vastutame kultuuritöö eest linnades. Me ei vastuta, me ainult koordineerime ja planeerime. Mõne linna kultuuriosakonnas on rohkem inimesi tööle kui maakonnas. Ka rahakott pole meie käes.

Me teadsime veel detsembris, et rahvakultuuri, s. o. taidluse jaoks on riigieelarvest maakondadele raha ette nähtud, siis aga selgus, et rahandusministeerium on selle ära kärpinud. Me arutasime maakonna kultuuriosakondade juhatajatega riigi raha jagamise süsteemi Eesti Vabariigis. See on üks tüme värk, millest mitte kuidagi aru ei saa.

Aga milleks maavalitsustele raha taidluse jaoks? See peaks olema kohalike omavalitsuste rida.

Minister on ka nii öelnud ja ma olin temaga nõus. Kuid see süsteem hakkab tööle vast 10 aasta pärast, mitte enne. Selleks ajaks võib rahvakultuur olla juba välja surnud. Me ei saa praegu inimesele öelda: "Kui tahad laulda, maksa selle eest nagu välismaal!" Me ei saa järsku üle minna. Nii võime olla pärast fakti ees, et me ei suudagi laulupidu korraldada.

Aga konkreetselt milleks on Ida-Viru maavalitsusel praegu taidluse jaoks vaja raha?

Küla või valla taidluskollektiiv sumbub ära, kui ta annab aastas vaid mõne kontserdi oma rahvale. Tal on vaja end teistega võrrelda, mõtteid vahetada. Mullu otsustasime, et taastame tänava vana tra-

aditsiooni — ülerajoonilised, nüüd siis ülemaakondlikud kokkutulekud. Tegime graafiku — veebruaris saavad kokku koorid, märtsis rahvapilliorkestrid ja rahvatantsijad, aprillis vokaalansamblid, mais pensionärid. Veebruar jõudis kätte, aga raha pole. Tuli hakata linnades-valdades kerjama käima — 5 krooni iga inimese pealt. Kui seda mingist fondist võtta, jääks palju aja- ja närvikulu ära. Vabariigi valitsus võiks eraldada vähemalt 50 tuhat iga maakonna jaoks — kokku 750 tuhat pole ju suur summa.

Kas omavalitsused ei saa fondi moodustada? Või sponsorid?

Saavad küll. Järvamaal on selline fond juba nõukogude ajast olemas. Viljandimaal on selleks aastaks eraldatud üle 100 000 krooni. Aga meie oleme uue struktuuriga maakond, korrapealt kõike ei jõua. Omavalitsuste Liit hakkab nüüd asja arutama. Rikkaid ärimehi, kes võiksid ja tahaksid olla sponsoreiks, on meil aga vähe.

Kui palju on kära olnud: "Lähme Virumaale appi!" Virumaa on kuulutatud koguni katastroofiipiirkonnaks. On olnud mõned toredad üritused, näiteks Estonia Seltsi Päevad. Aga need on üksikud sündid. Minnakse ära ja me oleme jälle ükski oma probleemidega. Ei ole hakanud siin ju midagi toimuma kollektiivselt ja tasuta.

Ka Virumaa Fond suri ju välja.

Nüüd püütakse seda taastada Virumaa Arendusfondi nime all. Ühel nõupidamisel ma ütlesin: "Me pole teid appi kutsunud. Ise pakkusite end. Kui pakkusite, siis ka tehke mitte ainult suuri sõnu."

Me püüame ise hakkama saada. Me oleme siin sündinud ja kasvanud ja meile on see kant armas. Ma olen ise proovinud mitu korda ära minna, aga ikka kisub miski siia tagasi.

Vähemalt arusaamist meie probleemide eripärast ja kõige üldisemate küsimuste selgeksrääkimist tahaks küll keskusel. Me töötame iga päev kakskeelses keskkonnas. Aga me pole saanud keskuselt selget vastust oma küsimusele: kas ja kui, siis kuidas me peame arendama eestikeelse kõrval ka vähemusrahvaste (meil tegelikult rahvusliku enamuse) kultuuri.

DELIKAATNE RAHVUSKÜSIMUS.

Aga nad on siin ju olemas. Kuidas nad arenevad? Kas käsikäes või paralleelselt?

Ausalt öeldes paralleelselt.

Miks? Kas omavahelised suhted on halvad?

Ei. Suhted on normaalsed. Me pole kunagi tülitunud. Aga... Väljaspool Ida-Virumaad on levinud lihtsustatud ettekujutus olukorrast siin: me kas oleme venestunud või

nendega nugade peal. Mõlemad ettekujutused on väärad.

Me oleme siin samasugused eestlased nagu kõik teisedki (mina ise küll liivi päritolu), me laulame, tantsime, käitume nii nagu kõik eestlased. Me ei tülitse venelaste ega teiste rahvaste esindajatega, ega nemad ole süüdi, et nad siia on sattunud. Aga me elame oma erinevat elu, sest me oleme erinevad. Kultuurielule on oma pitseri jätnud nõukogudeaegne sunduslik suure sõpruse — demonstreerimine. Rahvas ei taha seda enam. Möödunud suvel oli tantsupeol vene blokk sees. Kõigil oli piinlik — organiseerijatel, esinejatel, pealtvaatajatel.

Kui vene isetegevuslased midagi küsivad, vastame lahkelt, kui paluvad, abistame. Kujutan ette, et kui mingi vene koor sooviks korraldada eesti kooriga kohtumisõhtu, tuleks see väga tore üritus. Aga kui raamid avarduvad, on olukord teine. Nad lämmatavad meid mitte ainult oma arvuga, vaid ka oma vitaalsuse, temperamendiga.

Vaatan peoõhtuidki — umbes 10 minutit käib võitlus: kelle joon jääb peale. Siis lähivad eestlased alistunult ära. Sunniviisiline kokkuviiimine nii nõukogude ajal kui nüüd eestistamise nimel annab negatiivse tulemuse. Töötasin mõned aastad tööstuskoolis: eesti koolis 200, vene koolis 500 õpilast, kõrvuti, aga eraldi — sein vahel. Tunamullu otsustati neid lähendada, venekeelses koolis hakata andma osa aineid eesti keeles. Sissejuhatuseks lõhuti sein maha. Temperamentsed, käratsevad venelased tulid eesti poole peale, eestlased ei tundnud end enam oma koolis nagu kodus.

Mitte-eestlasi on muidugi mitmesuguseid, ka kultuuritööl. Võtame ühe kõige meeldivama variandi — Sillamäe. Sealne koor käis mullu laulupeol laulmas, oli laulud eesti keeles ära õppinud. Sügisel oli neil kultuurimaja juubel, käisin seal. See oli osavõturohke ja kõrgetasemeline üritus. Koor ei laulnud vene moodi ühehäälselt, vaid mitmehäälselt ja hästi. Lavastus oli suurepärase, paistis, et selle oli teinud režissööripaberitega inimene.

On tehtud ettepanek saata see koor Tallinna esinema, Ida-Virumaad esindama. Tase meltd vastaks, ka n.-õ. moraalselt palgelt. Inimesed on lahed, koostöövalmid. Aga...

Siin tuleb veel üks teooria mängu. Kui me sillamäelasi ei saada, öeldakse: "Te ei oska läbi saada." Kui saada, vastupidi: "Te olete seal Ida-Virumaal venestunud, teil on vene olme." Nagunii noored haritud eestlased, ka need, kes on siit õppima läinud, ei taha siia tööle tulla ja see häirib tõsiselt kultuurielu, taidlust. Pärast sillamäelaste esinemist Ida-Virumaa nimel Tallinnas tuleks neid eeldatavasti veelgi vähem. Ole nagu muinasjutus: lähed vasakule, lüüakse mõõgaga pea maha, lähed paremale — puuakse üles. Väga delikaatne olukord, millest ma ei oska leida väljapääsu. Ja pealinnast pole mulle keegi

head nõu andnud, meie olukorra nüanssidesse süvenenud.

Võib-olla pidada nende kõrgetasemeliste ja Eesti ellu integreerida tahtvate inimestega siin kohapeal nõu, otsida üheskoos mingit strateegilist lahendust. Räägitakse, et Aseris ei ela eesti- ja venekeelne elanikkond isoleeritult.

Aseris jah, seal tehakse isetegevustki, näiteks puhkpilliorkestris, koos. Nad on seal juba kaua aega väikeses asulas külg külje kõrval elanud. Aseris on muidugi ka oma probleemid ja see alevik pole kogu Ida-Virumaale tüüpiline.

Taidlus teeb nii muret kui rõõmu.

Meil on väga hea, mujaltki kiita saanud Kohtla-Järve puhkpilliorkester, tõsi küll kutseline. Ta võib esineda ka big-bändina, mängida väikeses kammerkoosseisus tantsumuusikat. Seda juhatab Läänemaa mees Andres Kaus. Aga üldiselt, nagu mujalgi Eestis, jääb puhkpilliorkestreid üha vähemaks. Isegi mitte niivõrd mängijat arvu vähenemise kui vanade dirigentide ära-langemise tõttu. Iisakul on pillid ja mehed olemas, aga dirigent jäi pensionile. Mure on Tudulinna pärast. Avinurmes jällegi mehed laulaksid, aga puudub dirigent. Üldiselt on maal, eriti lõuna pool, Alutaguse pool olukord halvem kui linnades.

Kas linnadest ei võiks inimesed maal juhatamas käia — dirigendid ja kas või kutselise puhkpilliorkestri mängijad?

Inimesed on ülekooramtud, tavaliselt töötavad dirigendid ka koolides, mõned mitmel kohal. Bensiin on kallimaks läinud,

bussid käivad harvem kui varem. Kes toob, kes viib, kes maksab?

Igast orkestrandist dirigenti ei saa. Enamikul puuduvad selleks võimed, isegi mitte niivõrd muusikalises kui inimeste kaasa-tõmbamise mõttes. Kui lähtume taidluse sotsiaalsest küljest, pole isegi niivõrd tähtis tase, vaid see, et inimesed meelsasti käiksid kultuuriselt oma aega veetmas.

Mis kunstilise poole pealt siiski rõõmu teeb?

Kohtla-Järve Linnaorkestrist ma juba rääkisin, Sillamäest ka. Umbes samasugune olukord on Narvas. Toredat tööd tehakse Voka ja Toila kandis: on puhkpilliorkester ja näiteringide ülevaatusel üllatasid nad meid katkenditega ope-rettidest, s. k. "Oklahomast", aktiivselt löid kaasa Toila Keskkooli noored õpetajad. Aseris on korralikule rahvapilliorkestrile lisaks ka naiskoor "Meespea" ja folkloorientusiastist õpetaja Helvi Raudsepp toob ikka lapsed välja.

Kas praegune mood — noorte kammerkoorid — on ka Ida-Viru-maale jõudnud?

Sillamäel on peale segakoori ka kammerkoor, neid on mujalgi. Eriti meeldiva mulje jätab Püssi eesti noorte kammerkoor, mis sõidab peagi Valga festivalile. Aga ega noored peale kammerkooride mujal eriti kaasa lüüa taha, teistes koorides domineerivad ikka vanad lauljad.

SÜVAMUUSIKA IGAÜHE SÜDAMESSE

Mida Te peate Ida-Virumaa muusikalu kõige tugevamaks küljeks?

Rahva juurde süvamuusika toomises Eesti Kontserdi vahendusel oleme me väljaspool Tallinna vist kõigist ees. Tartus, Viljandis, Pärnus, Rakveres toimuvad sellised kontserdid kord-kaks kuus tavaliselt vaid maakonnakeskustes, meil aga mitmel pool — Narvas, Sillamäel, Jõhvis, Kohtla-Järvel, Purtses.

Vist mitte alati. Olen ise näinud, kuidas Eesti Kontserdi esialgsetest kavadest on mõni Ida-Virumaa linn maha tõmmatud.

Tuleb mitmesugustel põhjustel ette. Kuid Eesti Kontserdi esindajaga siin, proua Kaja Põldroosiga on meil väga tihedad sidemed ja ta on ise ka agar külastajate hankimisel, eriti koolide kaudu. Sügisel panime Aivar Mäega plaanid maha ja põhiliselt on neid täidetud. Hinnad ka kedagi maha ei löö. Maavalitsus maksab osa Eesti Kontserdi kulud kinni. Ka on ta organiseerinud rahva odavalt viimise bussiga Purtses linnusesse ja sealt tagasitoomise, kui kontsert on seal.

Eesti Kontsert viib ka maakonnakoolides, sealgi, kus süvamuusikakontserte ei toimu, näiteks Iisakus, läbi loengkontserte, midagi endiste muusikalektoriumide taolist. Ka need on Maavalitsus saanud suurelt osalt kinni maksta ja populaarsed. Tahame selles osas välja kujundada süsteemi: süvamuusika kujunegu vajaduseks laste südamele ja hingedele ja säiligu sellisena ka siis, kui laps on saanud juba täiskasvanuks.

Palju edu teile selleks, nagu ka muude keeruliste küsimuste lahenda-miseks!

Küsitles Herbert Vainu

LAULUVANKER LIIGUB SIISKI

Üle hulga aja said 12. veebruaril Jõhvi kultuurikeskuses kokku Ida-Virumaa laulukoorid. Kohale tuli 6 koori, kokku tegutseb neid praegu 12. See arv polegi nii väike. Kohtla-Järve linnale on ühest naiskoorist "Kaja" muidugi vähe. Probleemiks on kooride kõhnavõitu

koosseis ja noorte lauljate vähesus. Lauljate ridade edasine hõrenemine võib meie kandi koorilauluvankri hoopiski kraavi viia. Ainult Kiviõli segakoor "Loit" on säilitanud oma endise arvukuse ja lõogivõime. Ta esines ka teistest kindlamini. Ansambliühtsu-

selt ületas teisi hiljuti 5. aastapäeva pidanud väikeearuline Püssi noortekoor.

Eesti Muusikaakadeemia "naiskond" — hääleseadjust vanemõpetaja Vilja Slizevski, kontsertmeister Mari Uba ja Kohtla-Järvelt pärit laulutudeng Ivi Rausi — tutvustasid lauljaid professionaalse hääleseade saladustega. Ivi Rausi esines ka väikese iseseisva kontserdiga.

Kokkusaamise naelaks kujunes Veljo Tormise Virumaa kooridele pühendatud laulu "Viru lugu" esiettekanne. Oma laul on nüüd Virumaa kooridel tänu koorijuht Eino Nurga initsiatiivile ja isiklikele kontaktidele heliloojaga. Tegemist on Jõhvist pärit rahvalaulu seadega. Ruth Mirovi seatud tekst on üllatavalt aktuaalne. Olgu näiteks lõpurida: "Kätte vargad, kätte varandus!" Etenduslikult seatuna oleks "Viru lugu" tõeline maiuspala Virumaa folklooripidustustel.

Koorijuhtidest ja parematest ansamblist koosneval kooril kulus ainult pool tundi ettevalmistamiseks, et uus laul Eino Nurga dirigeerimisel ja kontsertmeister Lilian Pärna toetusel ette kanda. Tugev aplaus kinnitas, et koorid võtsid laulu omaks. Poole päevaga võiks niisugune koosseis — Ida-Virumaa Kammerkoor! — terve heal tasemel kontsertkava ette valmistada.

Kooride päevaga jäid dirigendid ja lauljad rahule.

Arvo Lekk
(Lühendatult ajalehest "Põhjarannik")

Virumaa kooridele
VIRU LUGU

Teksti seadnud Ruth Mirov
A tempo moderato $\text{♩} = 112$

Veljo Tormis
Eesti rahvalaul (Jõhvi)

S. A.
T. B.

Läi-sin mei-sa kul-ku-mai-e

pü-hur-pae-rit hõn-mi-kul-la.

Narva on laulvate laste linn

Narvas veebruari algul läbiviidud seminaril Eesti vene kooride dirigentidele osales 38 dirigenti mitmelt poolt. Näitlikel tundidel ja kontsertidel esinesid paljud Narva lastekoorigid. Seminaril osalejad nimetasid Narvat üksmeelselt laulvate laste linnaks.

Marina Šelepova

(Lühendatult ajalehest "Estonija")

PÄIKSELINE RAHVAMUUSIK

UNO VEENRE sünnipäev — 24. märts 1920. a. — pidi olema küll väga päikeseküllane, et on jätkunud soojust ja sära sellele sirgeseljalisele, muheda naeratusega muusikamehele nii paljudeks aastateks.

Ilmavalgust nägi Uno Veenre Tartus, aga tõeliste mehetegudeni jõudis Tallinnas: Eesti Raadio rahvamuusikaansambli loomine ja juhtimine (1960—1967), rahvamuusikaansambli "Vikerlased" ja vokaalansambli "Põhjapiigad" juhtimine (1967 kuni tänaseni), Eesti Orkestrijuhtide Rahvamuusikaorkestri peadirigent (1964 kuni tänaseni).

Õeldakse, et inimest õpid kõige paremini tundma reisidel. Uno Veenrest paremat reisikaaslast ei oska soovida. Oli see siis Taškendi päikeselõõmas, rõskes Londonis, vallatus Pariisis või Palamuse pakases — Uno mõnus huumor hoidis kõikidel tuju hea. Eks sellepärast armastab ja austab teda kogu Eestimaa rahvamuusikute pere. Tema käe all on mänginud sajad pillimehed vabariiklikel tantsupidudel ja kõikidel rahvamuusikapidudel.

Oma teadmisi orkestreerimises ja orkestritöös on ta jaganud üle 30 aasta rahvamuusika suvekursustel. (Sinna juurde on alati kuulunud ka varahommikused suplused meres.)

Aega on Uno Veenre leidnud ka loominguks tööks. Peale lugematute rahvaviiside töötluste on tema sulest paberile jõudnud palju originaalloomingut — laule, viiuliviise ja orkestripalu.

Soovime sulle kogu vabariigi rahvamuusikute nimel õnne ja tugevat tervist. Jätkugu sinu meheteod!

Sinu rännakukaaslased rahvamuusika radadel
EOR-i kaasdirigendid

ERICH LOIT, ELS ROODE ja AHTO NURK

"MA OLEN SEPA POEG"

(Algus "ML" nr. 2)

Püss käes, Sa rindele ei saanudki, ometi haavata küll.

Sõja ajal tegid sakslased Jaroslavlile kaks pommirünnakut. Teine neist toimus 21. juunil 1943. Olime kontserdireisilt tagasi ja tulime hilisõhtul tantsupeolt, kui algas rünnak. Varjusin maja katuse ääre alla ja siis tuli mürakas. Sain kildudest haavata selga, kuklasse, kätte ja jalga. Hiljem käisin seda maja vaatamas ja imestasin, kuidas oli see võimalik, et ma sain ainult neli kildu pihta. Kõige raskem oli jalaga. Sääreluud olid purud, neli kuud võitlesin, et jalga maha ei võetaks. Mind päästis üks noor läti naisarst, kes opereeris. Siis pandi kogu jalg kipsi, kuid luu hakkas kasvama alles kuue kuu pärast. Küll olid kohutavad valud, kui kips ükskord ära võeti. Haiglast pääsesin alles märtsis 1944. Sügisel, 5. novembril, jõudsin ERKA kooridega Tallinna ja 16. novembril vormistati mind Riikliku Meeskoori (tänapäev RAM) lauljaks. Mäletan, et 17. novembril laulis koor esimesel proovil A. Lätte "Kostke laulud eesti keeles".

Laulsid meeskooris II tenorit, esinesid solistina ja meeskvarteris. Kuidas sai alguse koorijuhitegevus?

Ernesaks lükkas koori ette. Alustasin tema juures ka õpinguid ja need jätkusid pärast muusikakooli konservatooriumiski. Esimesed "omad" koorid olid pisikesed segakoorid tubakavabrikus "Leek" ja Kopli kultuurimajas. Kui kevadel 1954 konservatooriumi lõpetasin, valiti mind 1955. aastal üld-

laulupeo meeskooride üldjuhiks. Seda ülesannet olen hiljem täitnud mitmel pidudel.

Põhiliselt oledki tegelnud meestega, eriti noorte meestega?

1948. aastal asutasin RAM-i noortekoori, 1952 — omamoodi ainulaadse Tööstuskooli nr. 2 meeskoori, 1955 — Tallinna Pedagoogilise Instituudi meeskoori, millest nüüdseks on kasvanud Eesti Õpetajate Meeskoor jne. Olen juhatanud ka Tallinna Tehnikaülikooli meeskoori (tookord kandis nime TPI AM). Aga kaalukas oli ikka ajastu, kui olin RAM-i dirigendiks kõrvuti oma õpetaja Gustav Ernesaksaga. Omal ajal juhatasin mitmeid koore ja töökoormus oli pingeline. Aga noor on tööhull ja ka need noored mehed, kes laulsid, tulid jäätult kaasa. Neist kõigist said tublid laulumehed.

Veel üks tahk — pedagoogiline töö?

See sai alguse 1958. a. Kuus aastat hiljem, kui lõpetasin töösuhted RAM-iga, kujunes põhikohaks TPedI. Töö jätkus 1972 konservatooriumis, kus mulle omistati professori nimetus (1981). Minu juures on lõpetanud 70 noort koorijuhti-muusikaõpetajat, kes mitmel pool Eestis püüavad muusika elu edendada.

Sul on leidunud aega ka heliloominguks?

Soov ise midagi kirja panna tekkis juba noorukina Valgjärvel. Kui seal puhkpilliorkestriga tegelesin, oli vaja uut repertuaari. Kirjutasin siis üles raadiost kuulud, orkestreerisin seda ja vahel püüdsin ka ise mõningaid pisipalu

ja motive kirja panna. Oskused olid tookord muidugi piiratud. Kuid koorimuusika juurde tulin õpingute päevil. Meenub, et esimeste lugude hulka kuulub "Looduse laul" Juhan Liivi sõnadele. Küllap oli innustuseks mõningal määral ka õpetaja Gustav Ernesaksa tegevus. Ta oli üldse mulle suureks eeskujuks.

Mida arvad meie koorimuusika praegusest seisust?

Eks iga uus põlvkond too endaga kaasa midagi uut. Tänapäev on vorm ja sisu kohutavalt muutunud. Kadunud on suurekoosseisulised koorid, valitsemas pisikesed kammerkoorid. Aga üldiselt on kooride tase tõusnud, arenenud häälekultuur jne. Ühesõnaga — mitte üksnes elukutselised, vaid ka taidluskoorid, k.a. meeskoorid, laulavad väga hästi. Kahjuks pole nende "lipulaev" RAM enam endine. Omaaegne 80-meheline "laluorel" on nüüdseks kahenenud 60-meheliseks ja — tämbrid on teised. Minul on sellest muutusest kahju!

Kas laulupeotraditsioon jätkub?

Tulevikku vaatan optimistlikult. Teamised ja inimesed on ju olemas, koorijuhtide kaader hea. Tore, et koolides tegeldakse koorimuusikaga, et vahvalt laulavad poistekoored. Usun, et ka laulupidude traditsioon jätkub. Neid pidusid on ju vaja mitte ainult lauljatele, vaid kogu rahvale.

Aitäh ja palju õnne kogu eesti laulurahva nimel ja eriti Eesti Meestelaulu Seltsi poolt!

ENN OJA

Uut Eesti Rahvusraamatukogu muusikafondis Noodid

Eespere, R. Prima vista? Solfedõerimisharjutused muusikalise kuulmise arendamiseks. — Tln.: Eesti Eres, 1994.

1-er, 2-er, 3-er recueil d'oeuvres pour cor et piano. — Paris: Billaudot, 1984.

HELIÜLESVÕTTED

Kompaktplaadid

Eesti laulev revolutsioon: 125 aastat vabaduspüüdlusi /Esit.: Ühendkoorid, mees- ja naiskoorid jt.: Erdenklang, 1994. — 40762.

Himmel. Earth. Heaven. Erde: 1200—1600 Medieval-Renaissance / Perf. by Hortus Musicus, dir. A. Mustonen. Erdenklang, 1994. — 40692-1—2.

Magic age III: Ancient cultures: Various artists. — Erdenklang, 1994. — 40722.

Mahler, G. Symphony No. 8: In E flat major ("Symphony of a thousand") / Perf. by Soloists, Choirs, Gothenburg Opera Orchestra and Gothenburg Symphony Orchestra, cond. N. Järvi. — Grammofon AB BIS, 1994. BIS-CD-700.

Telemann, G. P. Quartets / Perf. by Hortus Musicus, ens. Fazer Music Inc., 1994. — 4509-95578-2.

Vähi, P. — Loo, K. Saatus / Esit.: K. Loo, vokaal, T. Kann, kannel, vokaal, I. Tõnurist, juudi harf, õlepill, vokaal, P. Finger, kitarr, P. Vähi, klahvpillid, löökpillid. — Edenklang, 1994. — 40772.

Helikassetid

Meistritlet asjatundjatele / Esit. kammerkoor "Solare", juh. A. Riim, A. Rahula. — Tln.: Forte, 1994. — FD 0079.

Metro Luminal (ansambel). Ainult rottidele.

MTJ (ansambel). Vana Cadillac.

Orumets, Vello (laulja). Joogem armastuse rõõmuks. — Tln.: Fugata, 1994. — FUGMC 1004.

Sullivan Unplugged (ansambel). Broken rose. — Tln.: Fugata, 1994. — FUGMC 1005.

"Viies ratas", teater "Vanemuine" meeskvarlett. Laulurõõm. — Tartu: Heli Jäl, 1994.

K. Riisalu

EESTIST

(Algu 6. lk.-l)

saatoritele avaldati tänu. Ühtlasi soovitati neile mitte üleorganiiseerida, vaid pühendada suuremat tähelepanu laste isetegevusrõõmu vallandamisele.

Viuldajad üle-eesilise ansamblina "Balticale"

17.—19. veebruaril toimusid Kuusalu Muusikakoolis viiendad rahvaliku viiulimängu päevad. Koos oli 25 noort inimest üle Eesti, kes kõikidel viiulimängu päevadel ja seminaridel osalenud. Seekord valmistuti minekuks ühise viiuliansamblina rahvusvahelisele folkloorifestivalile "Baltica '95". Harjutati 20-minutist kava, mis eranditult koosneb eesti vanadelt pillimeestelt üleskirjutatud viiulilugudest. Kava kommenteeritakse, osalt mängitakse väiksemate rühmadena. Õpitud kavaga esineti kohvik-restoranis "Kiitu torn" ja Muusikakooli saalis koos Kuusalu kammerkooriga Esko Taavi juhatusel.

Ülle Raud

Saarlaste edu Tartus

9.—12. veebruarini toimusid Tartumaal kolmandad Miina Härma päevad. Sünnipäevakontserdid peeti Elva põhikoolis ja Ülenurme Gümnaasiumis, kohtades, mis on seotud M. Härma ema ja isa eluteega.

Päevade raames toimus "Tuljaku" võistulaulmine Tartu Õpetajate Seminari saalis. Võitis Saarlaste Ühendatud Segakoor, mis on moodustatud Kuressaare kammerkoori "Helin" ja Kärla kammerkoori baasil. Esimene sellel üritusel esinenud kirikukoor Viljandi Pauluse kirikust sai eripreemia. Kurdeti selle üle, et eelinformatsioon oli olnud puudulik. Viimasel hetkel Tartusse kutsutud Pärnu kammerkoori "Ave Canto" dirigent Toomas Voll lubas järgmisel

aastal minna oma kooriga Tartusse kõrget kohta taotlema.

Kurvavõitu juubel

Haljala rahvamaja Lääne-Virumaal tähistas iseseisvuspäeval kahe kontserdiga oma 10. sünnipäeva. Kohalikele taitlejatele lisaks oli esinejaid Tallinnast ja Rakverest. Külastajatele anti kontserdid tasuta — vald maksis.

"Virumaa Teatajale" antud intervjuus ütles rahvamaja juhataja Elve Veldi, et taitlejaid jätkub, esijoones keskkooliõpilaste hulgas, ent ühtegi orkestrit majas enam pole, kuigi pillid on olemas. Kontsertide ja teatritenduste külastatavus on aga langenud nulli lähedale. E. Veldi arvates on põhjuseks maarahva rahanappus. **Töötu abirahale akordioniga tänaval lisa teenimas**

"Pärnu Leht" avaldas 18. veebruaril kirjutise 56-aastasest endisest traktoristist Martin Mildust, kes käib iga päev Tõstamaa vallast Kersna külast Pärnu Rüütli tänava ääres akordioni mängimas. Nii teenib ta endale lisa töötü abirahale. Seda täiesti seaduslikult — Pärnu linnavalitsuselt saadud litsentsi alusel. Martin Mildu on pahane läheduses istuvale kerjusele, kes näeb välja 80-aastasena, on tegelikult vaid 40-aastane: "Sätib mütsilotu enda kõrvale ja teenib, kuras, kerjamisega rohkem kui mina pillimänguga."

Martin Mildu jutustab ka, kuidas sai lugu alguse. Jäänud põllumajanduse allakäiguga seoses töötuks, jõi ta mitu päeva ja tahtis kassiahas-tuses endalt elu võtta, mõtles aga siis ümber, otsis välja pilli, mida polnud kaks aastat mänginud ja hakkas Pärnus käima. Kuigi teenib ta oma sõnul naaberkerjusest vähem, jätkub sellest mitte ainult bussisõiduks ja äraelamiseks, vaid ka trahteris viinaklaasi juures tööjärgseks mõtlemiseks. Fotodel on näidatud M. Mildu nii tööil kui sellisel puhkehetkel.

EESTI KONTSERI

KONTSERDID APRILLIS

1. IV kell 19.00 Purtse linnus, 4. IV kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal — **Kaia Urb** (sopran), **Allan Vurma** (bass), **Ralf Taal** (klaver), **Kammeransambel**, Schubert, Mägi, Vihmand.

2. IV kell 11.30 Niguliste **KAASAEGNE ORELIMUUSIKA. Daniil Prozjuk** (St. Peterburg) Prjadejev, Heiller, Eben.

6. IV kell 19.00 Estonia kontserdisaal — **KONTSERT POPULAARSEST OOPERIMUUSIKAST. Vainemise Teatri solistid ja sümfoonia orkester** (dir. E. Nõgene).

7. IV 17.00 Raekoda — **TAISSIA FILIPPOVA JUUBELIKONTSERT**. Chopin, Liszt.

8. IV kell 18.00 Tartu Ülikooli aula, 8. IV kell 16.00 Estonia kontserdisaal — **J.S. BACH "BRANDENBURGI KONTSERDID"**. Hortus Musicus.

10. IV kell 19.00 Niguliste — Prantsuse vokaalansambel **A SEI VOCI**. Josquin Desprez.

11. IV kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal — **SCHUMANNI "POEEDI ARMASTUS"**. Hans Müllberg.

12. IV kell 19.00 Niguliste — 6. kontsert sarjast "Katedraali kaja" **20. SAJ. PASSIOONIMUUSIKAT KOORILE JA ORELILE. Jostein Aarvik** (orel), **Kammerkoor Olari Eltsi** juhatusel ja solistid. M. Dupré, F. Poulenc, C. Tournemire, M. Reger.

13. IV kell 19.00 Estonia Kontserdisaal — **Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, Estonia Seltsi Koor, Oratooriumikoor**. Dirigent **Andres Mustonen**. Bach — "Matthäuse passion".

15. IV kell 19.00 Niguliste — **ÜLESTÕUSMISPÜHA KONTSERT**. Orel **Andres Uibo**, Tallina Poisetekoor (dir. Lydia Rahula). Bach.

18. IV kell 19.00 Raekoda — **Vardo Rumessen** (klaver). Rahmaninov, Tubin.

20. IV kell 18.00 Tartu Ülikooli aula, 26. IV kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal — **"TULEVIKUSILLAD"**. Lauri Väinmaa. Sissejuhatus **Tiina Järg**. 4. kontsert: Schnittke sonaadid.

20. IV kell 18.00 Jõhvi teatrimaja — **Imbi Kuus — Nata-Ly Sakkos**.

22. IV kell 19.00 Estonia Kontserdisaal, 24. IV kell 18.00 Tartu Ülikooli aula — Inglise poistekoor **"ROCHESTER CATHEDRAL"**. Purcell, Händel, Howells, Wesley, Byrd, Weelkes, Kruusimäe.

23. IV kell 15.00—18.00 Mustpeade Maja Valge saal, 26. IV kell 19.00 Narva linnus — **"FESTUM FINNICUM II"**, **MARATON-KONTSERT**.

24. IV kell 19.00 Pärnu Raekoda, 25. IV kell 19.00 Mustpeade Maja Valge saal, 26. IV kell 18.00 Tartu Ülikooli ajaloomuuseum — **Dita Krenberga** (flööt, Läti), **Janis Zilbers** (klaver, Läti). Baltimaade säravamaid interpreete, esinemistel paljudes maades hiigelmenu saavutanud Dita Krenberga esmakordselt Eestis.

27. IV kell 19.00 Estonia Kontserdisaal — **ERSO, ESTONIA TEATRI KOOR**. Dirigent **Arvo Volmer**. Puccini "Turandot", kontsertettekannet.

29. IV kell 16.00 Väravatorn — **HORTUS MUSICUS**. Ansambli juht **Andres Mustonen**.

Signore Pavarotti, miks itaallased

Luciano Pavarotti sündis 1935. aastal Modenas. Ta õppis pedagoogikat ning töötas kaks aastat õpetajana. Alates 1956. aastast hakkas ta arendama oma häält. Esmakordne avalik tähelepanu saabus koos võiduga Reggio Emilia lauluvõistlusel. Samal aastal debüteeris ta sealses ooperimajas Rudolfina "Boheemis". Järgnesid esinemised kogu maailmas. Praeguseks on Pavarotti üks maailma edukamaid tenoreid. Vabal ajal tegeleb ta meelsasti maalimisega ning esineb reklaamfilmides.

Kas te olete tüüpiline itaallane?

Paljuski olen. Ma sünnin meelsasti, joon meeeldi head veini, armastan naisi, laulan väga hea meelega, armastan päikest ja elu. Olen rõõmsameelne inimene.

Möödunud aegade suured tenorid olid peaaegu kõik itaallased, nii Enrico Caruso, Benjamina Gigli, Giuseppe di Stefano kui Mario del Monaco. Millest see tuleneb?

Eelkõige tuleneb see meie keelest. Meil on rohkem vokaale kui näiteks sakslastel või inglastel. Tõepoolest, itaalia, hispaania ja prantsuse keeles on parem laulda. Itaaliale on omane päikeseküllus, tänu sellele on itaallased heatujulised. Tänu päikesele on Itaalia väga viljakas maa. Juba renessansiajast on Itaalia olnud viljakaks pinnaseks mitmetele kunstiliikidele. Itaallased armastavad kunsti ja muusikat ning neil on olnud õnne omada rikkaid patriite, kes paigutasid oma raha kunsti, muusika ja arhitektuuri arendamiseks.

Kas ka ooper pole mitte itaallaste leiutus?

Jah, esimese ooperi kirjutas 16. sajandi lõpul Jacopo Peri, kus solistid laulsid retsiteerides. Esimese tõelise ooperiheliloojana võiks välja tuua Monteverdi. Kogu itaalia ooper toetub kolmele suurele alussambale, esimeseks neist on Monteverdi. Tema ajal sai ooperist üldkunstiteos, ta oli esimene, kes viis omavahel kooskõlla kõne ja muusika. Monteverdi on ka *bel canto* leiutaja. Teiseks alussambaks on Verdi. Tema ooperites orkester enam mitte ainult ei saada häält, vaid väljendab ka ise muusikaga olukorra dramaatikat. Verdi saavutas ülemineku *bel cantolt* väljenduslikule laulmisele. Kolmas samm on Puccini, kes väljendas muusikas kõige mõjuvamat tundeid, melanhooliat, õrnumust, meeleolusid. Tema meloodiline väljendusjõud on jäänud

tänaseni ületamatuks. Need kolm heliloojat on juhitanud sisse ning kujundanud uue muusikalise perioodi.

Te mainisite mõistet *bel canto*. Ehk seletaksite seda lähemalt.

Otsetõlkes tähendab *bel canto* ilusamat laulu ja tegelikkuses ongi *bel canto* ilus laulmine. See tähendab laulmist ilma kahe tooni vahelise liugleva ühenduseta. Lauljal peab olema ilus kõrge hääl, millega ta suudab väljendada kõlade ja toonide kogu mitmekesisust. *Bel canto* tekkis Monteverdi ajal, seega barokiajastul. Perfektseks *bel canto* heliloojaks oli kindlasti Mozart. Tema värviderikkus, kõlade mitmekesisus ja rõhuasetus on ainulaadsed. Tüüpilised *bel canto* esindajad on veel Rossini, Bellini, mingil määral ka Donizetti. Verdiga jõuame faasi, kus laulja püüab rohkem esile tuua läbielatavaid tundeid ja kirgi, aga ka tema looming on *bel canto*.

Kas tõelist *bel cantot* oskavad laulda vaid itaallased?

Ei. Nii oli see võib-olla kolme, nelja aastakümne eest, kuna välismaa lauljad ei osanud perfektelt itaalia keelt. Tänapäeval seda probleemi ei ole. Praegu on parimateks arvatavasti ameerika lauljad — seda nii heade lauljate arvu kui ka hääle kvaliteedi poolest. Sakslastele on itaalia ooperi tundeküllaselt laulmine üsna keeruline. Laulmiseks peab üles kasvama kindla ellusuhtumisega, mis väljendub hoiakutes, keeles ja rõhuasetuses.

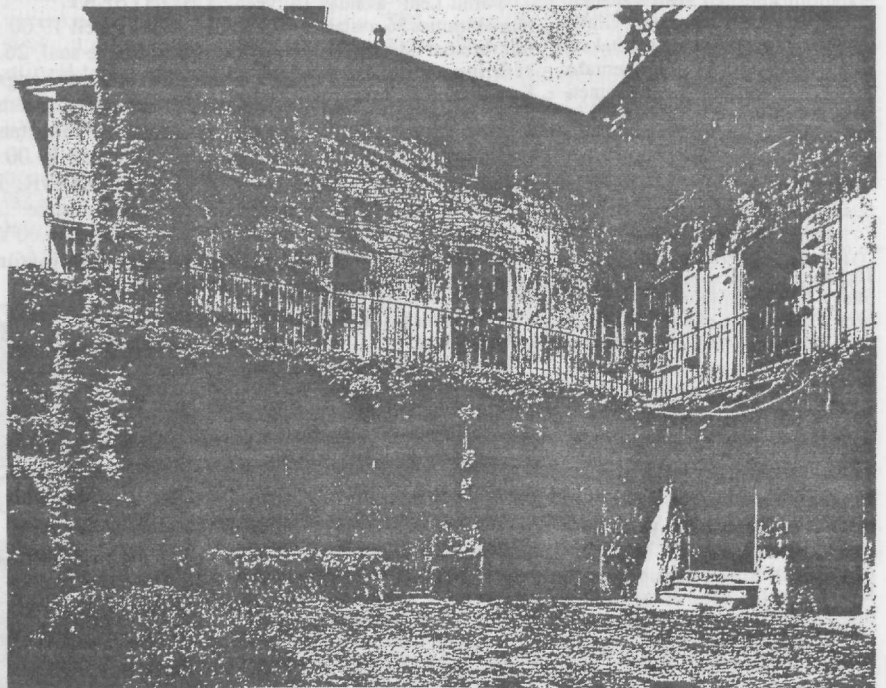
Missugused eeldused peavad olema andekal ooperilauljal, et saada tõeliselt heaks lauljaks?

Suurmeeste muusikutee algus

Hector Berlioz

Prantsusmaa tillukeses, aga pika nimega linnakeses La-Côte-Saint Andrés elas paarsada aastat tagasi doktor Louis Berlioz, kes, hinnates üle kõige tervisest pakatavaid inimesi, polnud oma patsientide seas eriti populaarne. Ometi soovis ta teha ainsast pojast samuti arsti, jagas väikestele Louis-Hectorile aegsasti kasulikke ravimisalaseid teadmisi ja õpetas talle ladina keelt. Ehkki poissi poeesia ei vaimustanud, õppis ta, tänu heale mälu, selgeks mitmed Horatiuse ja Vergiliuse värsid.

Doktor Berlioz'i maja asetses puudega kaetud künkal, kust paistsid Alpide uttu uppunud ja veel keset suve lumemütse kandvad tipud. Selles majas 11. detsembril 1803. a. sündinud Hector Berliozile näisid need kaunid mäeahelikud aga vanglamüüridena, mille vahelt oli pea võimatu välja pääseda. Siiski leidis ta 10-aastaselt "põgenemisvõimaluse" isa raamatukogust geograafia-atlase näol: toaseinad näisid muutuvat läbipaistvaks, kauguses terendasid salapärase nimedega maakohad, mered, saared. Poisi fantaasiat paelusid eksootilised riigid, ta unistas näha neid oma silmaga.

H. Berlioz'i sünnimaja.

Eelkõige peab noorel lauljal olema arendatav hääl. Tema hääl peab olema isikupära ja muusikaalsust, ta peab valitsema häält nagu instrumenti. Keha ja hääl peavad kuuluma kokku. Täna laulis mulle üks noor tüdruk, kellel on uskumatult palju annet. Ta on nagu tugeva väljendusjõuga metsik lill, temast kiirgab energiat, tal on tohutu väljendusjõud, ta hindab automaatselt õigesti ja kasutab perfektselt tooni. Temas on see olemas, teistel tuleb pea kõike õpetada. Nad loevad mõttes "üks, kaks kolm...", kuni tuleb hingata ja alustavad alles seejärel: "Aaave Mariaa..." Nii pole võimalik leida õigeid toone.

Õeldakse, et õigele tenorile on kõrge enesehinnang tähtsam heast haridusest. On see nii?

Usk isendasse on iga laval seisva kunstniku jaoks tähtsam. Ta peab olema veendunud, et see, mida ta laval teeb, on hea ja professionaalne. Eelkõige tuleb kõvasti töötada iseenda kallal, senikaua kui jõuad veendumusele, et oled publiku jaoks piisavalt hea. Kõige tähtsam on, et publik jääks rahule. Kriitikud võivad olla sinust vaimustuses, aga kui publik nende arvamust ei jaga, pole kunstnik tegelikult midagi saavutanud. Isiklikult minu jaoks ei ole miski kunagi küllalt hea. Ma tahaksin olla alati täiuslik. Kui ma olengi laulnud täiuslikult, usun ikkagi, et seda oleks saanud teha veelgi paremini.

Mis saab neist, kes on tänaseks jõudnud neljandasse aastakümnesse?

Laulja, kes ei ole veel neljakümnesena saavutanud läbimurret, on juba liiga vana, et teha seda edaspidi. Kuulsaks saadakse kolmekümneendate keskel ja tippu jäädakse kümneks kuni kahekümneks aastaks — sõltuvalt sellest, kui kaua suudetakse vastu pidada.

Kas ooper on praegu populaarsem kui 20 aasta eest?

Kui ma kolmekümne aasta eest laulmisega alustasin, käis ooperis umbes 2 protsenti inimestest. Täna on ligi viiskümmend protsenti vähemalt korra kuulnud ooperiaariat.

Te andsite Modenas kontserdi selliste populaarsete kunstnikega nagu Sting, Zuccheri ja Lucio Dalla. See oli esimene kord, kui pop- ja ooperilauljad esitasid ühiselt ooperiaariaid. Kas te loodate sel moel veelgi enam inimesi ooperile lähemale tuua?

Umbes samal ajal leidis Hector vanast kirstust flööditaolise eseme, mis tegi kriiskavat vilehäält. Doktorile käis selle puhumine närvidele, ta pakkus asemele pehmemaid toone andva eebenipuust pilli ja õpetas pojale ka nooditundmist. Hectori suurtest edusammudest vaimustunud isa hankis lõpuks pärisflöödi ja vastava õpiku; need kõitsid tulevase komponisti tähelepanu jäägitult, ta harjutas tohutu järjekindlusega ja saavutas peagi kadestamisväärse meisterlikkuse.

Hectoril tekkis soov ka ise noote oma suva kohaselt reastada: sündisid popurriid itaalia lauludest ja flöödikvintetid. Viimased muide nii raske, et kodulinna muusikud ei tulnud nende esitusega toime! See "lábikukkumine" kurvastas Hectorit väga, isa aga lootis nüüd "päästa" poeg muusikast ja suunata meditsiini. Paraku ei aidanud ka nende üllaskete partiide ärapäletamine, järgmisel hommikul asus noor helilooja kirjutama uut ja veelgi keerulisemat teost! Oma täielikku profaansust püüdis ta seejuures leevendada vaid harmooniaõpiku ja ühe pihkusattunud partituuri abil.

Lõpuks taipas dr. Berlioz, et ladina keel ja anatoomia ei kõida Hectorit enam vähimalgi määral ja nõustus võimaldama pojale kitarritunde. Õpetaja hoomas Hectori talenti ja oli peatselt lausa vaimustuses

Seda küll mitte. Miks peaksid inimesed kõike kohe nii tõsiselt võtma? See polnud mingi tähtis muusikasündmus. Selle organiseerimine toimus spontaanselt ja tegi meile kõigile, nii lauljatele kui publikule, palju rõõmu. Kas ooperilauljad ei tohi teha midagi lihtsalt lõbu pärast?

Laulaksite te staadionil ka kogu ooperi?

Mitte iialgi. Ooperit tuleb esitada teatud keskkonnas ja see on teater. On olemas küll ajaloolisi vabaõhulavasid, nagu areen Veronas, kus ma ooperit laulaksin, kuid mitte iial ei tee ma seda jalgpallistaadionil.

Kui tähtis on itaallaste jaoks Milano "La Scala"?

Sama tähtis kui kogu maailmale. Meil Itaalias oli peaaegu iga linnas teater või ooperimaja. Itaalia peale kokku oli vanasti üle kahesaja teatri, suurem osa neist on praeguseks suletud. Neid oli lihtsalt liiga palju. Ainuüksi Modena piirkonnas oli kümme teatrit, sest kunagi oli teater ainsaks suhtlemiskohaks.

Kuid on vaid üks sellise kuulsusega ooperimaja — "Scala".

Itaalias on palju häid ooperimaju: ka Parma, Napoli, Rooma ja Veneetsia ooperimaja. Aga "La Scala" on kuulsaim ja ta on ka parim.

Kas te kardate "La Scalat"?

"La Scalas" esinedes mul hirmu ei ole, kuid ma lähen närvi. Seda teen ma aga enne iga esinemist. Muidugi ma tean, et "La Scala" on nõudlik teater, seal on nõudlik publik ja see tõttu püüan ma seal esinedes alati olla eriti hea. "La Scalas" on mind seni kaks korda välja vilistatud. Esimene kord oli kümne aasta eest "Lucia di Lammermooris". Aasta hiljem esinesin samas kohas ja triumf oli täielik, eelmise aasta läbikukkumine oli unustatud. Teine kord oli möödunud detsembris, kui mul oli rollidebüüt "Don Carloses". Tookord ei vilistatud välja mitte ainult mind, vaid kogu ansambel. Järgmisel korral "La Scalas" lauldes püüan olla parimas vormis.

Mida te mõtlete siis, kui teid välja vilistatakse?

Äpardumine! Olen teinud vea ja publik näitab, et ta on seda märganud. Publikule ei tohi anda sellist võimalust, sest ta kasutab selle loomulikult ära.

Ajakirjast "Frankfurter Allgemeine Magazin" lühendatult

204

Vähemtuntud litograafia H. Berliozist.

kergusest ja täpsusest, millega too mängis iga ülesantud pala. Poja erakordses andes küll veendununa püüdis kangekaalne isa teda siiski eemale hoida ebakindlast ja väheprestiizsest muusikukutsest: 18-aastane Hector saadeti Pariisi Ülikooli arstiteaduskonda, mille ta kui ilmselt

sõnakuulelik poeg oleks ka lõpetanud. Paraku ahvatles Pariis lõputult mitmekesise muusikaeluga: luutükke uurides ümises Hector ooperiaariaid, anatoomiaõpikute asemel töötas läbi partituure, õhtud aga veetis kontserdi- või teatrisaalas.

Pärast teda pisarateni liigutanud C. W. Glucki ooperi "Iphigeneia Taurises" etendust töötas H. Berlioz pühenduda ainuüksi komponistikutsesele. See otsus tõi kaasa vaesuse, sest, saanud teate poja ülikoolist lahkumisest, katkestas isa otsekohe rahasaadetised. Hectorit see ei heidutanud, ta hakkas võtma tunde J. F. Lesueurilt ja A. Reichalt, elatades end kitarriga ja muusikateooria tundide andmisega ning laulis koguni muusikalise komöödiateatri kooris.

H. Berlioz esimesed oopused — hümnid, kantaadid ja sümfoonilised poeemid — ei leidnud üldsuse silmis mõistmist, alles "Fantastiline sümfoonia" tõi talle tõelise tunnustuse. Pärast kolme asjatut katset sai ta lõpuks Suure Rooma preemia ja siirdus kaheks aastaks Itaaliasse end täiendama: uuris rahvaloomingut, luges läbi ilmatu hulga raamatuid ja partituure, käis kontsertidel ja teatrites, ent igatsus Pariisi järele oli kõigest põnevast hoolimata nii suur, et ta vaevu jõudis ära oodata kodumaale naasmise päeva.

OOPERILAVAL ON JUHTUNUD IMELIKKE ASJU

Mati Palmi meenutusi III
(Algus "Muusikalehes" nr. 17/18 1994)

Koterman Buenos Aireses

1993. a. laulsin ma Buenos Aireses teatris Wagneri ooperi "Lohengrin" kuningas Heinrichi väga rasket rolli. Teatril on tohutu suur lava, 120-liikmeline koor.

Proovides oli lava olnud katmata ja auk, kuhu mul tuli lüüa mõök, oli hästi näha. Esietenduseks oli lava aga kaetud mingi valge puruga, et lund imiteerida. Tulin oma troonilt alla mõõka maasse lööma, aga auku pole "lume" sees kuskil näha. Mul ei jäänud midagi muud üle, kui lohistada oma pikka mantlit järele, teha põrandal kaari, et kuidagi see auk paari ruutmeetri suuruse platsi pealt üles leida, praht selle pealt ära pühkida. Mulle tulid mitte raske ooperi laulmisest, vaid augu otsimisest higipiisad otsmikule: mida ma oleksin teinud, kui ma poleks leidnud auku, kuhu lüüa mõök. Leidsin siiski.

Augu otsimine oli minu mure. Aga sel etendusel juhtus muudki. Enne, kui kuus meest hakkasid mind kuningatroonil üles

tõstma, ütles üks neist: "Meil on täna uus bariton." "Kuidas," imestasin mina. Selgus, et bariton oli haigestunud ning Londonist oli välja kutsutud üks teine bariton, ilma mind eelnevalt informeerimata.

Saime laval esmakordselt kokku. Jumala õnn, et tema teadis meie režiid, mis oli Londonist ostetud.

Samal esietendusel laulis "Lohengrini" 2 meetrit 10 sentimeetrit pikk, umbes 150 kilo kaaluv tenor Garry Lakes "Metropolitan Operast". Tema vastasmängija krahv Frederick Anthony Raffell oli Londonist. Mõlemad tugeva käega mehed. Kui nad hakkasid laval oma mõõgaduelli pidama, lõi tenor-Lohengrin oma mõõga pooleks — vaid käepide jäi alles. Aga ta pidi ju oma vastase võitma. Bariton reageeris imekiiresti: komistas, kukkus, pillas mõõga, mille haaras Lohengrin, et võita ettenähtud võitlus.

Järgmisel etendusel oli metsosopran Ortrudil häääl ära. Etendusel oli põhilaulja Ute Vinzigi laval, näitles. Tagavaralaulja

seisis lava peal nurgas, noot ees ja laulis.

Kolmanda etenduse algul ütles mulle riietur, et sopranil Aune Evansil on allergia, ta ei laula sel päeval.

Neil on niisugune tava, et rahvusvahelised "tähed", kes tulevad mujalt, teevad kiiresti, umbes nädalaga, endale reži selgeks, kohalikud lauljad on nagu statistid, kes aga peavad rolli tundma. Seekord laulis seda sopranipartiid kohalik neiu. Vaeseke värises laval nagu haavaleht. Ma polnud nii suurt närveerimist tükil ajal näinud.

Neljandal etendusel, mis oli viimane, ilmus välja bariton, kes pidi laulma esietendusel. Niisiis oli igal etendusel keegi uus ootamatult laval.

Etendusel oli nagu koterman ees.

OFELIA TUISK —

šaržist

Algus "ML" nr. 17/18 (1994)

Eino Tamberg

GUINNESSI REKORD

Suurimal kitarril, mida saab mängida, on kõrgust 5,82 m. See valmistati 1989.a.

Muusikaleht

A/S PIKA JALA MUUSIKAÄRI

Kauplus "DO-RE-MI"

Meilt saadaval:

*noodid,
heliplaadid,
muusikariistad ja
pillide tagavaraosad.*

Võtame vastu tellimusi:

*nootidele,
muusikakirjandusele,
heliplaatidele ja
pillidele
kataloogi alusel.*

Ostame:

*tarvitatud noote ja
muusikakirjandust.*

Nunne tn. 1, EE0001 TALLINN

tel/fax (22) 440 480

Peatoimetaja: Mart Vainu. Väljaandja AS "BALBI" Tallinn 34 (EE0034) pk 996. Teisipäeval ja neljapäeval 9.00—11.00 tel. 52 51 24. Honorari saab kätte Tallinn, Narva mnt. 5 II k., tuba 2 (tel. 43 77 33 või 43 77 51).

KONTSERDIELU TALLINNAS — veebruar

Barokkmusika päevi organiseeris Andres Mustonen juba kuuendat korda. Kolmes vanalinna saalis, mis mitmel puhul jäid küll huvilistele kitsaks, kõlas seekord kogunisti romantiline muusika! Seda stiililist avardamist põhjendati mängimisega originaalpillidel: tõepoolest, Schuberti ja Chopini esitati möödunud sajandi keskpaigast meieni säilinud klaveril. Ajaliselt tahapoole mindi kõrgrenessanssi — vanim autoreist elas 16. saj. lõpul.

"Hortus Musicus" tegutses nii või teisiti neljal kontserdil: oli toeks ka ühele külalispaarile Šveitsist ja täitis üleni mammutkontserdi "Muusika, vein, õestikulatsioon". Puhtalt külaliste kanda jäid "Klassikud ja romantikud": Miika Helasvuo (flööt) ja Tuija Hakkila (klaver) Soomest ning "Bach, Purcell, Händel" (St. James's Baroque Players) Inglismaalt.

Avaõhtu Raekojas oli täiesti Bachi päralt. A. Mustonen ja Ü. Kaadu mängisid 2-viulikontserdi üsnagi ühesel tunnetuskaalal. Ometi, jäämata põrmugi alla Kaadu professionaalsele meisterlikkusele, lisas Mustonen oma partiile mitmeid eredamaid nüansse.

Vahvalt kulges Ivo Sillamaa klavessiinikontserdi filigranselt väljendusriikast partiid; kahju, et see sädelus varjus aeg-ajalt (eriti just viiulite) paksuõitu saate taha.

Kahest Brandenburgi kontserdist rahuldus täielikult teine, kus nelja suurepäraselt solisti saatis väike keelpillikoosseis. Nähtavasti tasuks edaspidi Raekoja saali mõõtmeid ja akustikat rohkem silmas pidada, et koosinejate arvukus ei ületaks kriitilist piiri — I kontserdis osutus faktuur eristamatuks, vaadates kuulaja peale ühe suure rohmaka helimassina. Ü. Kaadu, N. Punder, O. Ainomäe ja J. Leiten korvasid aga eeltehtud "kahju" oma äärmiselt muusikaalse soleerimise; kogu õhtu naelaks oli kahtlemata esimese kolme trio "Andantes".

Mustonen-dirigent nõudis endale truuski jäänuna muusikutele ikka maksimumaalseid temposid — meenutagem vaid lisapalana korratud "Allegro assaid" II Brandenburgi kontserdist!! Helitöö elab tema kättes tõesti väga intensiivselt; küllap

polegi see alati just tempo, mis neile kaasa elama sunnib, pigem seletamatu fenomen, mis kiirgab igast Mustoneni ettevõtmisest.

3. veebruari pärastlõunal keerles kõik **Haydni ja Ivo Sillamaa** uue antiikse klaveri ümber: sellel mängis ta Variatsioonid f-moll, osales trios Es-duur koos A. Mustoneni ja P. Klaasiga ning saatis H. Mustoneni ja J. Arderi laule-duette. Instrument aastast ca 1850 kõlas väikeses ruumis suurepäraselt, eriti soodus on selle pehmem kõla ansambli — pianist võib vähimagi ülemängimishirmuta tuua oma partits esile kõik ekspressiivsemat käsitust nõudva. Kenast programmist tahaks esile tõsta Jaan Arderi peenekoelist ja intiimset tõlgitust.

Ansambli "**ST. JAMES'S BAROQUE PLAYERS**" moodustas dirigent ja klavessinist Ivor Bolton 1984. a. Inglismaa vanamuusika meistritest, seades eesmärgiks viljelda kõrgbarokiajastu orkestri- ja koorimuusikat. Nüüdseks on neist muusikuist kujunenud paljude Euroopa festivalide oodatud osalejad ja usinad salvestajad. Viiuldaja Micaela Comberti, tšellist Jennifer Ward Clarke'i ja oboeisti Gail Hennessy'ga kanti ette H. Purcelli, G. F. Händeli ja kahe Bachi teoseid. Heade muusikute ja pillivaldajatena vormisid nad nii solistide kui saatjatena iga pala nauditavaks, eriti meeldisid kõik soolo- ja saateerpliigid barokkoboed võluvalt käsitavalt ja väga muusikaalselt G. Hennessy'lt.

Suur osa oli kanda sopran Julia Goodingil, kes oma ilusa hääle ja muusikale keskendumisega võitis kuulajate poolehoidu juba esimese etteastega Händeli kantaadis.

5. veebruari pärastlõuna kujunes Valges saalis üheks uhkeks muusikapeoks, kus klaasi veini kõrval võis jälgida "Hortus Musicuse" ja ta sõprade musitseerimist tervelt kolm tundi, täheldamata neis sealjuures vähimatki väsimuse märki.

Alustati 16.—17. sajandi helitöödega, kus mõnigi pala lausa lauamuusikaks määratud, pakuti Mozarti teoseid hiljutiste "Suure Muusikaakadeemia" kontsertide kavadeist ja lõpetati Bachiga: "Pulmakantaadis" astusid koos hortuslastega lavale Šveitsi ansambli "Musica

Poetica" kuuluv abielupaar Sabine (sopran) ja Tuomas Kaipainen (barokkoboje ja-fagott) ning "Contretemps London" tantsijad-žestikleerijad B. Segal ja F. Perenboom; Brandenburgi II kontserdist, mis pani peole sädeleva punkti, oli juttu juba eespool.

Paralleelselt barokipäevadega toimus **EESTI RAADIO KOORI** väga põneva kavaga kontsert "Ockeghem'ist Purcelli'ni" ehk "500 aastat muusikat", kus nimetatute kõrval ka Palestrina, Lasso, Brumeli ja Compere'i vokaalteoseid dirigeeris rootslane Gunnar Eriksson.

7. veebruaril astus Olevi saalis üles **TALLINNA SAKSOFONIKVARTETT** koos sopran **Tiiu Levaldi** ja löökpillimängija **Madis Metsmardiga**. Programm sisaldas eesti autorite Pätsi, Toibiase ja Tambergi kõrval ka auväärse Bachi ja uuema aja komponistide teoseid.

9. veebruaril tõmbas hulga rahvast "Estoniassa" pianist **BORIS BERMAN** Ameerikast ja R. Straussi suurteos "Ein Heldenleben" ("Kangelaselu").

B. Berman oli 1973. aastani NSVL-s tunnustatud klaveri- ja klavessiinimängija, emigrandina — algul Iisraelis, nüüd USA-s — sai ta kuulsaks maineka pedagoogina mitmetes õppeasutustes ja (eriti just vene muusika) plaadistajana soliidsete firmade vahendusel — muide ka koos Neeme Järviga.

W. A. Mozarti Kontsert c-moll on võrreldes tema teiste klaverikontsertidega dramaatilisem ja tõsisem, eriti käib see pateetilise esimese osa kohta. Solist laskis end neist tundetoonidest kaasa haarata ja viia ehk liigagi eemale lihtsusest ja vahenditusest, mida ootaks Mozarti tõlgendamisel. Kuid muidugi on see maitseküsimus.

Vaimukalt ja inspiratsiooniga mängis B. Berman lisapalana Debussy "Õõ Granaadas".

R. Straussi "Kangelaselu" kõlab jõuliselt ja iseteadvalt helilooja enda "mina" — sajandilõpu kangelane. Kuigi Strauss võttis maha algseid selgitavad alapealkirjad, on poeemis hästi jälgitavad lõigud kangelase grotesksetest vastastest, võidukast lahingust, mõtlukust tagasi-vahetusest, kuhu on pikitud tsitaadid teistest Straussi teostest, ja üksindusse

tõmbumisest. Kõige üllatavama ilmu aga Straussi naise Pauline de Ahna portree, kelle kohta abikaasa väitis: "Ta on väga komplitseeritud, natuke perversne, natuke koketne ja muutub iga minutiga." Neid iseloomujooni annab vahvalt edasi peaaegu kontserdiosana virtuosone ja arendatud viiulisoolo, millega Maano Männi sai hakkama lihtsalt vaimustava üleoleku ja ilmekusega.

Arvo Volmer pani end enamasti maksma, lahendas tarmukalt kõik vormiprobleemid ja kujundas eredaid karaktereid. Keelpillide võimsate tutti'ide ja vaskpillide võidukate hüüdude aegu jooksid kuulajail ilmselt "sipelgad üle selja"; aga eiks seal oli ka veidi segasemaid löike, kus kõik tegutsesid küll hoolega, kuid olulisem kippus kaduma.

14. veebruaril musitseeris Olavi saalis "**NYUD ENSEMBLE**" Olari Eltsi juhendamisel ja laulsid Meeli Tammu ning Annika Tõnuri. Põhiosa programmist moodustasid eesti noorte komponistide Eensaar-Tulve, Reinvere ja Vihmandi tööd.

Järgmisel õhtul jõudis "**KATEDRAALI KAJA**" IV kontserdini: "Hümnimuusikat sajandite lõikes" mängis **Ines Mäldre**. Neljast sajanist pärit autorite Gavazzoni, Titelouze'i, de Grigny ja Tournemire'i hümnid olid määratud ülistama jumalaid, kangelasi, loodust.

Kuu teist sümfooniakontserti juhatas **Gregory Rose**, mäletatavasti just aasta tagasi **ERSO-t** dirigeerinud inglase, kelle karjäär on olnud ulatuslik ja aukartustäratav. Tema loogiline muusikaline mõtlemine ja nõrke fraseerimine avaldusid kujukalt A. Bruckneri 4. sümfoonia esituses. Seda autori poolt põgusa programmilise seletuse saanud suurteost võiks kuulata lausa söömata ja joomata: üliromantilisel ilusad meloodiad voolavad nagu küllusesarvest, üks aina kütkestavam kui teine! Ent sellist helideorgiat polegi nii lihtne vaos hoida ja tervikuks sättida, ERSO ja dirigendi üsnagi veenev saavutus väärrib tõsist kiitust.

J. Brahmsi Kontserdi viiulile ja tšellolole esitasid Ulrika Kristian ja Peeter Paemurru korrektselt ja läbimõeldult. G. Rose hoidis brahmsilikult jõulise saateaparaadi heas konditsioonis, laskmaks alati valitseda soolopartiidel.

Kontsert algas A. Weberni "6 palaga" — kõlavärvidega mänglevate, aina millegagi üllatavate miniatuuridega.

Metsosoprani **Leili Tammeli** ja **Taissia Filippova** viljakas koostöö on kestnud juba kaks aastakümnet. Mõlema kõrgharidus on pärit ida poolt — L. Tammelil Leningradist, T. Filippoval Moskvast — ja mingil määral tingib see asjaolu vene muusika olemuse sügavamalt esiletulekut nende interpretatsioonid.

21. veebruaril avanesid Valges saalis eriti kujakalt just S. Rahmaninovi traagilisi probleeme lahkavad romansid ning nende saatepartiide pianistlikkus ja kõlahaare küündisid enamasti täiuslikkuseni. L. Tammeli tõlgitus toetub seesmisele emotsionaalsusele, väliselt on ta vaoshoitud, vahel staatilinenegi. Vast seetõttu haarasidki tema esituses rohkem tõsised filosoofilised romansid, kus detailse läbitöötatusega kaasnep spontaansus mõjus eriti liigutavalt.

J. Brahmsi tohutust laulu-loomingust valis L. Tammel sellesse programmi tähend-

usrikkamate, sügavuti minevate tekstidega romansse: "Surm on jahe õõ" ja "Meresõit" (H. Heine), "Kalmistul" (Liliencorn) jt. Ulatuslikum "Vaigistatud igatsus" (Rückert) esitati koos Svjatoslav Zavjaloviga (altviul) ja sai kahtlemata esimese poole üheks meeldejäävamaks elamuseks.

Näited P. Boulezi ja K. Stockhauseni loometööd täitsid "**TULEVIKUSILDADE**" II kontserdi kava, kus **Lauri Väinmaa** musitseerimist täiendas Mart Jaanson jutt.

Pianist **Ivo Sillamaa**, kes käesoleva aasta hilissügisel tähistab 40. sünnipäeva, on viimastel aastatel koondanud oma huvi klavessiini-mängule ja vanamuusikale, eeskätt seoses tegutsemisega "Hortus Musicuses". Ta on olnud ridamisi ansambli-partneriks ja solistik A. Mustoneni ettevõtmistes, nüüd, viimasel veebruariohtul tuli aga Raekoja publiku ette klavessiiniohtuga J.-Ph. Rameau, F. Couperini ja J. S. Bachi loomingust. Kuigi nende

eluaastad peaaegu kattuvad — Bach sündis 2 aastat pärast Rameaud ja suri Couperinist 17 aastat hiljem — on neist mahajäänud muusikapärandi olemus ja pillikäsitus äärmiselt erinev: klavessinistide dekoratiivne ornamentika, galantsus ja programmilisus vastandub üleliigsetest kaunistustest vabale, tundeintensiivsele kunstitööle.

Laadide erinevust Sillamaast ilmekamalt eristada oluks vist raske. Emotsioonidest eemaldunud mänglevus, elegantne improviiseritus ja äärmine täpsus igasuguste eellööki, trillerite, mordentide paigutamisel etteantud raamidesse vaatas vastu nii Rameau "portreedest" — "Lindude kutse", "Keerised" ja "Kükloobid" — kui Couperini Kaheksandast süüdist. Kümne osa hulgas on nii "puhtaid" tantsuvorme kui programmilisi miniatuure. Imetlust äratas I. Sillamaa ratsionaalne virtuosus: kõrvaga tajutava tehnilise keevalisusega ei kaasne silmaga nähtavat füüsilist aktiivsust.

Muidugi oli Bachi-pool kontserdist nauditavam — selle suurvaimu geniaalse loometööga on kaunis raske kõrvutada ka tema kõige tublimata kaasaegsete oma. Siin näitas I. Sillamaa oma stiililist erudeeritust, väärtustades maksimaalselt Prantsuse süüdi, Fantaasia ja Itaalia kontserdi kunstilise elamuse. Kuigi Sillamaa jääb väliselt vaoshoituks isegi emotsionaalse vaimustuse hetkil, olid kõik aelased osad tal väga poeetilised ja endale nõtked agooilisi vabadusi lubavad. Kiired seevastu, eriti Prantsuse süüdi Gigue ja Itaalia kontserdi Presto, liikusid ülimalt vilkalt ja sädelevalt. Ometi jõudis kunstnik polüfoniseerida kõla ja jääda truuks struktuurilooikale.

Klavessiin, mida ju iseloomustab kuiv ja kohekestuv kõla, näitas end Sillamaa kätes uskumatult "kantileensena", oteku "pedaalile jäetuna". Tekkis tunne, et klaveril ei tahaks Bachi teoseid enam kuugi kuulata!

INES RANNAP

TUMP ja vaidlused uue muusika ümber

Tartu Uue Muusika Päevad (lühendatult TUMP) 9.—11. veebruaril on leidnud üsna põhjalikku kajastumist peaaegu kõigis Eesti suuremates ajalehtedes. Kõige enam "Postimehes", kus sellega seonduvaid suuremaid materjale, kui kaasa arvata TUMPi peakorraldaja Mart Jaanson artikkel TUMPil kesksel kohal olnud P. Boulenzi loomingust ja intervjuus TUMPi kunstiliselt juhilt Olavi Eltsilt, koguni neli.

Varasemad Schönbergi Ühingu ettevõtmised on aset leidnud Pärnus. Mari Kolle kirjutab "Eesti Ajas" (22. II), et "üritus on pärast ülikoolilinna kolimist oma piire tunduvalt laiendanud. Enam pole osalejateks kinnine entusiastide ring..., kaasa on tõmmatud ka n.-õ. asjassepühendamatu ja mittemuusikuid". TUMPile "tuldi kokku, et end täiendada ja õppida paremini mõistma kaasaegset muusikat, mida Eestis häbematult vähe tuntakse ja esitatakse. Omamoodi kompenseeris TUMP tänavu (vist ikka mullu — ML) ära jäänud NYJD-festivali".

Mõnevõrra teistsugusel arvamusel on Mari Amor "Hommikulehes". Ta märgib muutusi loengute sisus võrreldes varasemate Pärnu üritustega: "Enam ei kiputud väga filosoferima..., nämmutama avangardismi, postavangardismi ja postmodernismi põhi-olemuslikest elementidest", vaid "rõhku pandi ettekannete informatiivsele küljele". Kuid "osalejate valdava enamuse moodustasid iga-aastased korduvad persoonid."

Ning edasi üldistavamalt: "Nii hämmastav

kui see ka poleks — kunagi pole süvamuusika ümber kogunenud huviliste ring nii kitsas olnud kui viimastel aastakümnetel. Selle peale ütles Schönberg: "Kunst on see, mis pole kõigi jaoks, ja kui ta on kõigi jaoks, siis pole see kunst." Selle mõttega näib teatud ulatuses kooskõlas olevat ka O. Eltsi ütlus oma muusikutee alguse kohta (PM 10. II): "...tekkis mul küsimus, kas eesti koorimuusika peabki olema selline idutamine." Ta jätkab: "Selgus, et ei pea ega olegi, parajasti hakati taasavastama Tobiase, Kreegi jt. seni harva esitatud teoseid."

Küsimuse olemust lahkab "Postimehes" (21. III) Andrus Laansalu. Deklareerides, et "uus muusika on kaheldamatult elitaarne inimloomingu ilming", toob ta ära põhiliselt, kuid mitte täiesti nõustudes, selle tavapõhjenduse: "...tavalise kuulaja kõrv vajab tonaalsust, sest see on talle arusaadav, ta on tonaalsusega lapsest saadik harjunud... ega mõista seetõttu kõrvale tabatavalt keerulisi ülemhelisuhteid... Tavaline muusikakuulaja üldiselt ei talu kestva viibimist lahenduseta dissonantside mõjuväljas, muusikalise eriharidusega kuulaja aga ei vaja dissonantside lahendamist konsonantidesse."

Lähtudes uuest muusikast kui elitaarsest kultuurist, on enamik autoreid arvamisel, et TUMP oli tasemel, seehulgas seal mängitud 7 eesti noorema põlvkonna helilooja tööde osas. Need on Helene Eensaare-Tulve (s. 1972), Jüri Reinvere (s. 1971), mõlemad õpivad praegu välismaal), Kerri Kotta (s.

1969), Mari Vihmand ja Mart Siimer (s. 1967), Margo Kõlar (s. 1961) ja Erkki-Sven Tüür (s. 1959). Eriti palju kiidusõnu ütlevad retsensendid (Evi Arujärv "Postimehes" (18. II), Andrus Kallastu "Kultuurilehes" 23. II, Mari Kolle "Eesti Ajas" 22. II ja Maria Falk-Valk "Päevalehes") just noorimate komponistide H. Eensaare-Tulve ja Jüri Reinvere loomingu ja selle ettekandmise taseme kohta. Peatutakse M. Vihmandi väitel, et Eesti uus muusika on mõnevõrra erinev Lääne-Euroopa ja Skandinaavia uuest muusikast, seehulgas paljusõnalisem. E. Arujärv märgib, et "Reinvere ja Tulve-Eensaare lugudest õhkus (juhtumisi?) üsna soome-ugrilikku introvertsust ja ängi."

E. Arujärv läheb ka suurematele üldistustele juba pealkirjas: "Eesti uue muusika läheb Euroopasse." See mõte käib artiklist korduvalt läbi (...meie nüüdismuusikasse on tulnud uusi kvaliteete, värsket vaimu ja eredat (vara)küpsust") ja jõuab apoteoosini artikli lõpus: "Noorem põlvkond integreerub rõõmsalt Euroopa ja maailmakultuuri. Selle tegevuse esimesed viljad on küpseks saanud."

Andrus Laansalu aga küsib juba oma pikema kirjutuse pealkirjas, "kas uus muusika ei ole mitte hoopiski ununev muusika." Ta vaidleb vastu uue muusika loojate ja pooldajate väidetele nende novaatorluse, esijoones mittenarratiivsuse osas ("...atonaalne muusika on olemuselt vägagi narratiivne, ainult et ta ei kirjelda objektiivreaalust, vaid struktuuri, mille alusel ta

HELGI RIDAMÄE — MUUSIKAPROGPAGANDIST

"See oli Helgi Ridamäe, kes avas lastele ukse Suurde Muusikasse. Lihtsalt ja ühtlasi mõjuvalt oskas ta rõhutada momendi pidulikkust, tulekut "Estonia" kontserdisaali. Kontserdi ülesehituses, palade valikus ja H. Ridamäe kujukates, huumoriga võrreldud selgitussõnadest lastele avaldus tema pedagoogiline talent ja särav isiksus." Nii kirjutab D. Normet 1986/87 hooaja loengute-tsükli "Kuulame sümfooniaorkestrit" meenutades ("Sirp ja Vasar", 18. IX 1987).

Muusikapropagandistlikku tööd on H. Ridamäe tänaseni teinud juba 34 aastat. Esimesi lektoriume kuulnud pisipoiste-tüdrukute kooliealisteks kasvanud lapsed tõttavad omakorda kuulama tädi Helgi muusikapajutusi ning mõne tragima lapselapski on tulnud helidemaailma salapära avastama ikka koos Helgi Ridamäega.

Kuidas siis kujunes Tõrvas sündinud ja koolitüdrukuna kangesti pabernukku-dele kleite joonistada (aga tunduvat vähem klaverit harjutada) armastanud Helgist üks meie vähestest muusikalektoritest? Vanemate suunamisest küll rääkida ei saa, sest ei Tõrva gümnaasiumis matemaatika- ja füüsikaõpetajana töötanud isa Ernst Jaaksoni ega ema huvitanud muusika. Kuigi varakult surnud isa ei saanud erilisel mõjutada tütre haridusteed, laiutati viimase selgelt humanitaarse suunitluse üle käsi mõlema vanema suguvõsas. Aga suguvõsad olid solidsed: üks isa vendadest, kindral Aleksander Jaakson oli teatavasti omaaegne haridusminister, teine, August Jaakson, kindral Laidoneri adjutant, kolmas pidas kooliõpetajaamet Venemaal, ema Aliide Laul oli aga pärit Jõgevarest, jõuka talu suurest perest.

Helgi vanemad viis kokku romantiline armastuslugu abiturientidest neiu ja klassijuhataja vahel. Kool jäigi Aliidel lõpetamata ja esimesed kümme abieluaastat kasvatas ta koduperenaisena tütrekest. Kui talu pärandusosana saadud maja poleks sõjakeerises maha põlenud, jäänuks ehk lesk Tõrva ja Helgi oleks lõpetanud kohaliku keskkooli. Uueks

on tekkinud, ning mille olemasolu kuuldavale kõlakorrasusele mõtte annabki") ning nimetab seda "seesmise kurbuse narratiiviks".

Andrus Laansalu püstitab uue muusika ununemise hüpoteesi mitte klassikalise muusika, vaid millegi veel uuema, popkultuuri nimel, toetudes siinjuures P. Boulezile, kellel oli TUMP pühendatud. A. Laansalu tsiteerib P. Boulezi: "Toon näite arhitektuurist: seni, kuni kasutati ainult puitu, telliseid ja kive, võidi vaid teatud, piiratud arhitektuuri luua. Kui leiutati teras, klaas ja betoon, saadi luua midagi, mis ol-

H. Ridamäe 1965.

elukohaks valitud Viljandis ahvatles aga lastemuusikakool. Oma seni eratundides omandatud klaverimänguoskuste najal pääseski neiu paralleelselt keskkooli viimaste klassidega õppima klaverit, solfedžot ja akordioni. Kohe leidsid omandatud oskused ka rakendust. Helgi organiseeris keskkoolis neidude vokaal-instrumentaalansambli, millega tekitati igal järgneval koolipeol üha suuremat furorit.

Kokkupuuted muusikaga olid siiski nii põgusad, et küpsustunnistuse omanikuna arutles Helgi vaid kahe võimaluse üle: kas arstiteaduskond või eesti keel ja kirjandus. Saatus kujundas kõik aga hoopis teisiti. Helgi sõitis oma sümpaatia kannul Tallinna ja viis seal moejoonistamisharrastusi silmas pidades paberid Kunstiinstituuti! Lühike ettevalmistuskursus "aktide, natüürmortide ja perspektiividega" nullis aga Helgi ambitsioonid üsna kähku. Nii sattusidki Kunstiinstituudist väljavõetud dokumendid Tallinna Riiklikku Konservatooriumi, senist nappi ettevalmistust arvestades koolimuusika osakonda.

Kuigi pedagoogid pidasid lõppees- nuks varem täiesti võimatu." Ning siit muusikamaailma üle kandudes: "Pillid, mis tekkisid ja arenesid koos tonaalse muusikaga ning on mõeldud just nimelt tonaalse muusika mängimiseks, on lihtsalt ehituslikult sobimatud või ka jõuetud atonaalse muusika veenvaks esitamiseks. Samal ajal loomult agressiivsete tämbritega ning spetsiaalselt helide deformeerimiseks mõeldud lisaseadmetega pillid saavad atonaalsete kõlakorrasatuste veenva tekitamisega probleemivabalt hakkama. Millest tulenebki väga atonaalse põhiolemusega *industrial-metali* ning tema lähemate ja kaugemate sugu-

märgina silmas koolmeistriametit, algas just siin H. Ridamäe vormumine muusikalektoriks. Eriti tänulik on ta Riho Pätsile tugeva metoodilise põhja panemise ja tunni ülesehitusoskuse arendamise eest; nendele rajas H. Ridamäe hiljem oma loengute targalt läbimõeldud kompositsiooni.

Kuna pedagoogiline liin kadus programmist 1950. a., lõpetas H. Ridamäe konservatooriumi (1952) koorijuhina J. Variste käe all ja suunati tööle 22. Keskkooli. Hiljem tulid 7. ja 4. Keskkool ning Tallinna Lastemuusikakool ja Koreograafiakool, kus H. Ridamäe andis "saatuslikke" muusikaliteratuuri tunde. Nimelt kuulis neid juhuslikult muusikateadlane L. Semlek, sattus vaimustusse ja kutsus H. Ridamäe tööle Filharmooniasse, algul kohakaaslasena, 1960. aastast põhikohaga.

Õige pea tunnetas noor lektor oma professionaalseid puudujääke ja otsustas 12 aastat pärast konservatooriumi lõpetamist astuda sinna uuesti... muusikateaduse fakulteedi. Seekord täitis H. Ridamäe küll diplomi taotlemata, sest vajas teadmisi, mitte "paberit".

Isiklikust elust nii palju, et Helgi Ridamäe on 2 korda pidanud oma pulmi. Esimesest abielust sündinud Jaak Joala ei vaja tutvustamist, tütar Epp töötab optikuna.

Oma pikkade tööaastate jooksul on H. Ridamäe seisnud väga mitmesuguse publiku ees. Vanuselise erinevuse — eelkooliealistest pensionärideni — arvestamisest keerulisemgi on olnud toimetulek muusikaharitusliku ja -soodumusliku diferentseeritusega, sest "Estonia" kontserdisaalis käima harjunud ei saa kuidagi võrrelda mõne vabriku tsehi kogunenutega. Ka õpilaste muusikaline ettevalmistus erineb kooliti üsna tublisti, pruukimata muide olla pealinnas parem kui mõnes väikeasulas. Oskus kohaneda auditoriumiga, hoida seda peos esimestest minutitest viimaseeni, olla alati kõitev, värske ja põnev pole H. Ridamäele tulnud kergelt kätte. Ta meenutab oma esimeste

laste edumaa vananeva *uue muusika* ees."

A. Laansalu ei esita oma seisukohta küsimuses, kas terase, betooni ja klaasi ajastul on puidust, tellisest ja kivist ehitised vaatumisväärased. Või teisisõnu: kas popmuusika ajastu inimesele on nautimisväärne ka klassikaline muusika, mis on kirjutatud enne Freudi ning pole teadlikult suunatud alateadvuse mõjustamiseks. Samuti ei analüüsi ta küsimust, kas sobivamatel pillidel mängitud atonaalne muusika on elitaarne või mitteelitaarne.

H. Ridamäe illustreerib sageli oma loenguid ise.

loengute sõnasõnaliselt kirjapandud ja päheõpitud tekste, kus ühe sõna ununemise puhul kipus kogu lugu uppi lendama. Praegugi ei lähe ta mütsiga lööma. Kuigi täpsed tekstid on minevikku jäänud, mõtleb H. Ridamäe iga loeng-kontserdi eel materjali läbi, sidumaks seda uute mõtete-väljenditega, muusika ja kultuuri päevaprobleemidega.

Kõige rohkem on H. Ridamäe heliloomingut propageerinud Tallinnas: ligi neljakümnes üldharidus- ja kutsekoolis, tehaistes, asutustes, sõjaväeosades, Õpetajate Majas, "Estonia" kontserdisaalis, Kultuuriülikoolis, ühingu "Teadus" liinis. Teda on kuulnud ka kõigis Eesti linnades, samuti paljudes väiksemates asulates. Loengute üldarvu ei ole paraku kuskilt võtta, sest täpset arvestust pole H. Ridamäe pidanud. Ka teemade kohta oskab ta anda vaid ligikaudset teavet: üle kolmekümne tsükli umbes 200 teemaga ja mõnikümne üksikteemat. Ainult trükiste kohta võib väita, et neid on täpselt kolm: peatükid "Muusika kuulamine" ja "Muusika ajalugu" raamatus "Tööst muusikaringides" (Tallinn, 1960), peatükk "Esimene kohtumine muusikaga" raamatus "Muusika lastele" (Leninigrad, 1970) ja "Abiks lektorile töös ettevalmistamata publikuga" (Moskva, 1975).

Kõige järjepidevamalt on H. Ridamäe saanud läbi viia oma muusikahariduslikke taotlusi koolides, kus 2 nelja esimest klassi hõlmavat tsükli järgnevad vahetult üksteisele ja lähtuvad põhimõttest: "esemelt läbi kujundi meeoleolu". Äraseletatult räägitakse algul näiteks konkreetsest loomast, siis selle looma karakterist ja meeolust ning lõpuks muusikapala kuulanu tunnetest. Tsükli osade pealkirjad viitavad ilmekalt sellele põhimõttele: esimesel aastal "Loomade karneval", "Mänguasjad", "Läbi aastaegade" jne., teisel aastal "Mida me muusikast teame", "Muusi-

kalised mõisted", "Pealkirjata lood" jne.

Keskastmele mõeldud loengutsükli eeldavad juba teadlikumat publikut: "Muusikaline entsüklopeedia", "Koomiline ooper", "Sümfooniaorkester" jne. Vanemate klasside tarvis püüab H. Ridamäe seostada muusikat kirjanusega, kuid kurdab aastaid täitumatu unistuse üle — omada võimalust liita diapositiividena juurde ka kujutava kunsti näiteid. Teemad "Muusika ja kirjasõna", "Pškin muusikas", "Liiv muusikas", "Piibel muusikas" jm. pakuvad head võimalust kirjandustundides läbivõetu elavdamiseks. Kahjuks peab tõdema, et kui algklassides on osavõtt sageli sajabrotsendiline, siis vanemates klassides väheneb huvi nende ürituste vastu silmnähtavalt.

Loengute illustreerimisel on H. Ridamäe ikka lähtunud soovist demonstreerida iga kord klaveri kõrval mõnda uut pilli, tutvustada põgusalt selle ajalugu ja "sportlike võimeid" — kes kiiremini ja kõrgemale suudab mängida! Solistidena võis lektor varem kasutada praktiliselt kõiki, keda vaid soovis, sest päevased kontserdiajad võimaldasid n.-õ. vabaks küsida nii ooperilauljaid kui orkestrante. Võimalus näha-kuulda oma kooli saalis selliseid kuulsusi nagu G. Ots, H. Krumm, M. Voites, Neeme ja Paavo Järvi (siis veel ksülofonistidena), J. Õun, H. Altrov, J. Gerretz jpt. väärtustas tugevasti nende ürituste kasutegurit.

Viimastel aastatel on kahjuks raskusi esinejate "värbamisel", sest Eesti Kontserdi poolt makstav minitasu ei korva repertuaari omandamisele, proovidele ja kontsertidele kulutatavat aega-energiat.

Kõik tsükli lõppesid varem viktoriinidega, mis tekitasid alati suurt elevust nii võistlejais kui pealtvaatajais. Auhindadena jagati plaate ja diplomeid — küllap paljudel tublidel muusikantundjail on need lauasahtlis hoiul näitamiseks lastelastele — nagu H. Ridamäe alati soovitas teha.

"Viktoriinid olid meile, läbiviijatele, sageli üllatusrohked. Oli võistkondi, eriti väikeste hulgas, kes mäletasid täpselt kõike kuulnud ja said maksimaalse punktisumma. Pisematel juhtus küll äpardusi õigekirjaga; nii "avas-tasime" mõnegi uue helilooja, nagu Peedhoven, Pah, Moodsard, Zaikowksi, Zopään, Soman jt. Siiski tegi rõõmu asjaolu, et neid vähemalt teati, õigekirjutust polnud aga loengul võimalik teavitada. Nalja sai ka pillitundmisega: puhkpillide huulikuiks pakuti kõrs-, laba-, lesk-, leht- ja muidki "mundstükke"; kõige kõrgemaks puupuhkpilliks pikka olaflooti ja tekolot; leiutati uusi pille: duba, hoboe, bandeon; meeshääli liigitati denoriks, baritoliks ja passiks; "Estonia" lavale pandi alati seisma akordeon, kõrgemaks muusikaliseks õppeasutuseks peeti sanatooriumi, tubast muusikat aga trubaduuriks jne. jne.

Tore oli jälgida n.-õ. teise aasta poisse-tüdrukuid küllaltki keeruliste ülesannete lahendamisel. Näiteks tuli neil panna pealkirju ettemängitud palale — Schumanni "Unelm" kutsus esile järgmisi kujutluspilte: "Kui ilus on meie maailm", "Üksik viuldaja orus", "Nuttev tüdruk", "Vanadus", "Mõtisklused kodutalust", aga ka "Hunt unistab jänesest" (?!). Seevastu Händeli "Allegro" pealkirjastati järgmiselt: "Kuidas kalamehed elavad", "Okaspuumetsas", "Rutt kohtamisele", "Meestepäev"!

Orffi süsteemi järgides palus H. Ridamäe n.-õ. eelkomponeerida näiteks pala "Olümpiaregatt". Lapsed leidsid, et see peaks olema kiire, närviline, reibas ja tuulekohinaga moodustatud muusika.

Hoopis mõtlemapanevamalt kulgesid viktoriinid vanemates klassides, kus H. Ridamäe tegi sageli "intelligentsuse proovi". Näiteks paluti määrata tuntud isikute tegevusala. Saime teada, et P. Mudist on kirjanik või pianist, R. Tobias mõnegi raamatu autor, T. Vint aga helilooja! Autorite ja teoste kokkupanemisel osutusid "Guernica" loojaks V. Beekmann, G. Ernesaks ja veel mõnigi teine, Picasso oli aga võtnud vaevaks kirjutada laulu "Nõmmeroos" ja raamatu "Jaapani meri". Ka helilooja ja teose kokkupanekul juhtus äpardusi: "Fausti" kirjutas Bach, "Kuldikkika" Šostakovitš, "Suvitajad" aga Kabalevski!

H. Ridamäel on kahju, et 5 aastat pole leitud enam raha auhinna-plaatide ostmiseks ja aukirjade trükkimiseks. Viktoriin tähendas peale võistlusäreveuse ja võidurõõmu ju ka võimalust kinnistada mitmeid mõisteid ja teadmisi. Kuna see oli lektoriumi lõpetav üritus, siis külvati korraldajad üle liiledega — enamasti omakorjatud kevadõitega.

Helgi Ridamäe on ikka veel armastatud lektor, keda sel hooajal ootavad Peipsi kandi, Haapsalu ja Põltsamaa koolid.

INES RANNAP

HELSINGIS AMETIT SELGEKS ÕPPIMAS

Eesti bass MART MIKK (s. 1964) lõpetas 1991. aastal Tallinna Konservatooriumi Raimond Alango õpilasena. Samal aastal jätkas ta oma õpinguid Sibelius Akadeemias Helsingis, kus tema õpetajateks on olnud prof. Matti Tuloisela ning sügisest 1994 Jaakko Ryhänen. On osalenud meistrkursustel prof. Kim Borgi, Rudolf Bautzi, Claudio Giombi ja Armand MacLane'i juhendamisel.

Enamiku Mart Miku ooperirollidest on moodustanud kesksed buffo- ja karakterrollid. Neist mainitagu Papageno (Võlflööd) ja Colline (Boheem) Estonia Teatris, Bartolo (Figaro pulm) Lahti Ooperis, Pat Sweeney (Philip Milleri modern-ooperi "The Rope" maailma esiettekannet), Geronimo (Salaabielu), Lunardo (Die vier Grobiane) ja Uberto (Teenija-käskijanna) Sibelius Akadeemia ooperietendustes Helsingis, Jyväskylä, Rovaniemi, Usti nad Labemis, Prahas ja Oslos.

Eeloleval suvel esineb Mart Mikk juba kolmandat aastat Savonlinna Ooperifestiivalil, sel korral Timuka rollis Aulis Sallinen ooperi "Palatsi" esiettekandel. Muudest tulevatest esinemistest olgu mainitud soolopartii (nooremate solistide koosseisus) Rudolf Tobiase oratooriumi "Joonase lähetamine" ringreisil Skandinaaviamaades ning Saksamaal Neeme Järvi dirigeerimisel.

Toimetus küsis, miks ta tahtis minna õppima välismaale ja millisteks on kujunenud need aastad.

Mart Mikk vastas:

"Õpingute jätkamiseks oli kaks põhjust. Esiteks — kui ma 1991. aastal olin lõpetamas konservatooriumi, ei olnud sel hetkel minu jaoks Tallinnas tööd. Kuna olen praktiliselt sündinud Estonia Teatris ja seda maja alati oma koduteatriks pidanud, otsustasin vaatamata tööpakkumisele "Vanemuisest" õpingute kasuks.

Seda otsust toetas ka teatav ebakindlustunne oma vokaalsetes võimetes. Siis võib-olla ei saanud väga arugi, nüüd tagantjärele vaadates tajun, et tookord kooliõppimise ooperilavale astumine oleks olnud minu jaoks selge enesetapp. Lauljad arenevad väga erinevalt ja erineva kiirusega. Palju oleb sellest, millal taibatakse peamine ja kui kaua läheb aega selle realiseerimiseks iseendal. Lühidalt — leidsin, et amet ei ole veel selge ja see oligi teine põhjus.

Kuna sel ajal Eestis edasiõppimise võimalus puudus, ei nõudnud õpingute jätkamise koha valik erilist peamurdmist: Sibelius Akadeemia on Euroopas vägagi arvestatav muusikakõrgkool. Olin käinud mitmel korral Soomes meistrkursustel, hea ühendus kodumaaga, palju sõpru ja keeleprobleemi ei ole. Lisaks oli kursusekaaslane Pille Lill selleks ajaks juba aasta Helsingis õppinud ning selletõttu oli teatav ettekujutus sealsetest koolielust mul ka olemas.

Taotlesin viisa ja käisin eksamil 1991. Konkursil oli 250 tahtjat 7 kohale. Kuu aega hiljem, samal õhtul kui laulsin "Estonias" diplomietendust Papagenona "Võlflöödis", sain teada, et olin Akadeemiasse vastu võetud!

Kui mõne lausega seda algust kirjeldada, siis kõigepealt tuli augustiputš koos

kahtlusega õpingute jätkamisest välismaal, muust rääkimata. Aga kui kõik oli õnnelikult lõppenud, pakkisime kogu oma vara supipottidest pissipotini kohvritesse ja astusime 1. septembril koos abikaasa Raili ja pooleteiseaastase poja Eeroga laeva (praeguseks on teine poeg Ivar samaealine). Ees ootas täiesti tühi korter — seal polnud taburetigi, valgustitest rääkimata — ning võrdlemisi segane tunniplaan, kuna mul oli ikkagi üks diplom juba taskus. Läks tubli kaks kuud aega, kuni selgitati välja, millistes loengutes ma üldse pidin osalema. Esialgse plaani kohaselt pidin Soomes õppima kaks aastat. Õige pea selgus, et aasta kulus juba ainuüksi kohanemisele. Eks see kord juba nii ole, et mida rohkem õpid, seda rohkem saad aru, kui palju veel vaja on õppida. Nii sai kolmandast aastast neljas ja alles möödunud sügisest oma uue õpetajaga töötades olen hakanud tundma, et ma tean, KUIDAS lauldakse, suutmata seda ehk alati ise teostada. Jaakko Ryhäneni seangi oma kõikidest laulutehnikka õpetajatest kõigutamatule esikohale.

Palju kasulikku lisas minu õpingutele Akadeemia muusikateater-stuudio, mis praeguseks tegutseb endises Rahvusooperi majas. Juba esimese õppeaasta lõpul pakuti mulle külalisena (ma ei kuulu ooperistuudiosse) üht pisikest rolli M. de Falla ooperis "La Vida Breve". Mu enda arvates polnud see teab mis silmapaistev saavutus, kuid järgnesid viis mahukat rolli selle õpetateatri lavastustes. Nende hulgas oli siiani minu jaoks tähtsaim ja tõenäoliselt ka õnnestunuim osa Pat Sweeney'na ameeriklase Philip Milleri kirjutatud modern-ooperis "The Rope" Eugene O'Neill'i samanimelise draama järgi.

Mind on mitmel korral palutud võrrelda Sibelius Akadeemiat praeguse Eesti Muusikaakadeemiaga. Mida rohkem aeg edasi läheb, seda rohkem hakkab ma meie konomise hindama. Esiteks — üldise muusikalise hariduse (harituse) koha pealt ei ole ma kordagi kusagil häbisise jäänud. Teiseks — mis puutub erialasele, siis IMET ei tehta kusagil. See, et itaallastel ja sakslastel on

oma laulukultuur sisse imetud koos rinnapiimaga, on nende vaieldamatu eelis. See aga tähendab, et väljaspool neid maid laulja elukutse omandamine peensusteni ainult oma emakeeles on vaevalt võimalik.

Muusika ja laulmine, kui just ei räägita joodeldamisest või joigumisest, on rahvusvaheline kunst (vägisi tikub keelele "internatsionaalne"!). Muusikud on aastasadu rännanud paigast paika hariduse või lihtsalt töö pärast. Meistriks saamiseks tuli mitme meistri juures mitmel maal õpipoisiks olla. Alles nüüdisajal on tekkinud arusaam, et muusik võib õppida ja töötada sünnist surmani ainult omal maal. Ja mitte ainult Eestis. Ainult Eestis annab see loomuliku muusika-, muusikute- ja kultuurivahetuse puudumine selgemini tunda tänu rohkele "putšitamisele" juba kaua enne augustit.

Ma olen väga nõus Toivo Niitvägiga, kes ütles hiljuti "Magneedi" veergudel, et rikkaid tuleb kasvatada. Tööpöolest, kui rikkad saavad ühel heal päeval kokku niipalju raha, kui oli plaanis, tahavad nad selle eest elada täisväärtuslikku elu mitmekülgset kultuuri nautiva sõbraliku ja haritud ühiskonna keskel. Sinna jõudmiseks peaks aga juba tunduvalt varem, et mitte öelda põlvkondi varem kultuuri investeerima selle sõna kõige sügavamasse tähendusesse.

Sellest sõltumata peavad noored õppurid mõõda maailma rändama, et oma teadmiste ja oskustega või ka ainuüksi oma olemasolu kodumaale kasu tuua. "Sõltumata" ütlen sellepärast, et ma olen väga harva lugenud midagi rikkastest üliõpilastest — ikka on nad olnud just mitte kõige varakam ühiskonnakiht, kes kõigele vaatamata kuidagi ikka toime tuleb. Soomes, Serbias, Austraalias või Eestis.

Globaalprobleemide juurest iseenese argipäeva tagasi pöördudes võin vaid lisada, et praegu on võrdlemisi vaikne ja rahulik periood, valmistun diplomiks kevadel. Sellele järgneb teguderohke suvi. Mis saab pärast seda, ei oska mitte arvatagi.

Ütlesin aastat kaks tagasi "Rahva Häälele" antud intervjuus, et tahan kunagi tulla Estonia Teatrisse professionaalse lauljana. Seda tahan ma endiselt.

MART MIKK

P.S. Käesoleva pihtimuse lõpetuseks tahaksin teha ka väikese täpsustuse "Muusikalehe" 1994. aasta numbris 11/14 ilmunud lühisõnumi suhtes, milles tehakse juttu Helsingis toimunud Mirjam Helini nimelisest lauluvõistlusest ja kus on öeldud, et "52 esineja hulgas 16 maalt eestlasi siiski polnud".

Tegelikult oli asi nii, et sellele võistlusele laekus 250 soovivaldust koos helikassettidele tehtud salvestustega, nende hulgas ka mitmelt eestlaselt. Eelzürri valis välja 60 lauljat, kes lubati avalikule esinemisele ja kelle kavad koos fotodega toodi ära ka võistluse koondprogrammis. Nende kuuekümne hulka pääsesid eestlastest Taimo Toomast ja Mart Mikk, kumbki neist küll kahjuks II vooru edasi ei saanud, kuid võistlusest võitsid nad vapralt osa küll.

M. M.

Marts 1925

28. märtsil ilmus ajalehes "Sakala" (ja mõnes teiseski lehes) järgmine sõnum:

"Eile leiti Tallinnas Koplisi raudtee pääst tuntu komponisti ja Tallinna konservatooriumi professori Vedro surmukeha. Rong oli tal pää otsast ära löiganud. Kadunu ema on arvamisel, et poeg enesetapmise sihiga enda rongi alla heitis."

Tegu polnud siiski tuntu helilooja Adolf Vedroga, vaid tema noorema venna Villemiga, kes Tallinna Konservatooriumis viiulit tudeeris.

Märtsis 1925 külastas Tartut ja Tallinnat liivlaste umbes 20-liikmeline segakoor. Koor kuulus pooleteise aasta eest asutatud Liivi Haridusseltsi juurde, kuhu oli koondunud ligikaudu 200 liivlast. Selle väikerahva eneseteadvus oli tõusnud — ei häbenetud enam end liivlaseks tunnustada ega liivi keelt kõnelda. "Vanemuises" toimunud hõimuõhtul pidas pidukõne prof. M. Eisen. Esimese lauluna esitas liivi koor prl. Margarete Stalte juhatusel Heikki Klemetti "Liivlane ma olen". Liivlaste laulu ei saanud küll hinnata kunstmuusikale kohase mõõdupuuga, kuid ta oli üle nii mõnestki meie maakoorist. Kuna oli tegemist hõimuõhtuga, esinesid teisedki hõimlased: Tartu Üliõpilaskonna segakoor kandis Juhan Aaviku juhatusel ette 3 rahvalaulu ja Ungari klaverikunstnik pr. Laky-Schuster 3 pala. Mulje õhtust jäi südamlilik ja kaunis.

Tallinna saksa muusikaorganisatsioonid panid jõud kokku ja kandisid Palvepäeval ette J. Brahmsi "Reekviemi". Kaastegev oli "Estonia" orkester. Juhatas Konstantin Tümpu. 250-liikmeline hiiglakoor tekitas "Estonia" kontsertsaali laval meiegi päevil tuttava ("Joonase lähetamine!") ruumipuuduse, mistõttu kõik hääled saali ei jõudnud. Kokkuvõttes võib öelda, et seal, kus oli vaja masiivsust ja jõudu, kõlas koor kindlalt, seal aga, kus oli nõutav detailne, täpne ja peen ettekanne, ei jätkunud küllalt läbipaistvust ja selgust. Soolopartiid esitasid Karl Viitol ja Riia sopran Irmgard Reimane. Esimene, kuigi vilunud oratooriumilaulja, ei suutnud siiski paiguti helilooja stiiliga kohaneda. Pr. Reimanel osutus küll olevat metalne kena hää, kuid tehnilised puudused takistasid tal selle kasutamist. Segavalt mõjus detoneerimine ja alaline portamento tarvitamine, soovida jättis diktsioon ja väljendusoskus.

Selsamal Palvepäeval andis vaimuliku kontserdi ka Estonia Muusikaosakonna segakoor Juhan Aaviku juhatusel. Arvuliselt

oli koor küll kahanenud, kuid kõlaliselt juurde võitnud. Peene maitse ja stiilitundega juhatas Aavik ettekandeid, millest esile tõusis eeskujuliku puhtuse ja täpsusega koor Mendelssohni "Eliasest". Organistina oli sellel kontserdil kaastegev Peeter Laja, kelle esituses Bach'i c-moll "Prelüüd" ei rahuldanud, kuid Regeri "Basso ostinato" ja "Prelüüd" olid nauditavad.

Tartu Pauluse kirikus andis vaimuliku kontserdi Üliõpilaskonna segakoor. Juhatas samuti Juhan Aavik. Kava teine pool oli koostatud eesti heliloojate lauludest, millest iseäranis äratas tähelepanu Mart Saare ja Cyrillus Kreegi vaimulik looming. Lõpuks kõlas Artur Lemba koorifuuga "Püha, püha on Issanda Seebaot". Kahjuks oli ühe päeva ja aja peale juhtunud kaks suuremat kontserti. Samal ajal mängis Maarja kirikus August Topman ja laulis suur ühendatud maaulajate koor, mis huvitas samuti kuulajaid.

Jätkusid prof. Glehni korraldatavad kammermuusikaõhtud. IV ja V kammermuusikaõhtul astus üles Tallinna noor keelpillikvartett koosseisus Raja Feinstein, Rudolf Milli, Johannes Paulsen ja prof. Glehn ise. Haydni kvarteti nr. 67 ettekandel näidati, et tööd oli tehtud suure hoole ja armastusega. Täielikku täpsust ja kokkusulavust ei saavutatud Beethoveni G-duur kvartetis, sest prl. Feinstein pidas end üleval "nagu solist". Muidugi esines mõlemal kontserdil ka pr. Glehn, esitades Haydni ja Brahmsi soololaule.

Tartu muusikaelus silma paistma hakanud viiuldaja Vladimir Samõko võttis nõuks esineda ka väljaspool oma kodulinna. Tema kontserdile Pärnus oli tulnud tähelepanuväärt palju publikut. Kavas oli 8 sooliidet teost, nende hulgas Paganini D-duur Kontsert, Bizet-Hubay "Carmen-fantaasia", Beethoveni "Türgi marss" ja Elleri "Poeem". Arvustaja märgib, et just Elleri "Poeem" oli paremaks tõenduseks kontsertandi mängutooni värvikusest ning kõlalisest puhtusest".

Sama kavaga esines Samõko ka Viljandis. Kuigi sealne arvustaja, kohalik muusikategelane ja dirigent Karla Grünwald oli oma Pärnu ametivennast nõudlikum, tunnistas temagi, et "Samõko on virutoos, ja valitseb kui kunstnik meisterlikult oma pilli üle".

Teatrielus oli kindlasti huvipakkuvaim sündmus Glucki ooperi "Orfeus" lavaletulek, esitajaiks Arnold Vismann ja Tartu Kommertsgümnaasiumi õpilased. Juhatas kooli muusikaõpetaja Herman Andreae. See oli lavastus, mida ei häbenenud vaatama minna isegi nõudlik muusikaarvustaja Leenart Neuman. Ta kirjutas: "See ei olnud

juba mitte enam harilik õpilasohtu ega tavalik õpilasohtu eeskava, millega Tartu Kommertsgümnaasiumi õpilased toime said. Tõepoolest, Glucki "Orpheuse" valik, mis hr. Andreae juhatusel õpilaste kooriga, õpilaste tantsudega orkestri saatel ja solisti hr. Vismani kaastegevusel kuuldavale toodi, ei olnud mitte ükski haruldaselt õnnelik valik, vaid ka hästiõnnestunud oma ettekande poolest."

Neuman toonitas selliste ettevõtmiste tähtsust noorte esteetilise kasvatusseisukohalt: "Vaatajasse jäi "Orpheuse" stseenide ettekandest hea mulje, loodan, et noortesse, kes temas tegevad olid, "Orpheus" üheks nende ilusamaks kooliaja mälestuseks püsima jääb."

17. märtsil tuli "Estonias" lavale Kálmáni operett "Mariza". Lauljana tunnustamisväärne kõrguses seistes ei suutnud Helmi Einer näitlejana anda kirglikku Marizat. Tema armastus krahv Tassilo vastu oli vaevalt märgatav. Ka Tassilo Alfred Sälliku kehatuses vastas samaga. Sergius Lipule oli vürst Populescu üks esimesi suuremaid lavatöid. Teistest tegelastest esinesid kiiduväärselt Grete Sällik, Salme Peetson, Eduard Kurnim ja Agathon Lüdig. Juhatas Raimund Kull. Saal oli rahvast täis, oli täis ka Helmi Eineri tuluetendusel.

Pärnus tuli lavale Leo Falli operett "Hispaania ööbik". Mary Kalbek peasolisena täitis oma osa suure andumuse ja nüansirikka mänguga. Tema partner hr. Viikholm pidanuks oma armuavaldustes olema aga spontaansem. Joh. Kull don Ramonina oli, nagu ikka, loonud hea lavakuju. Omamoodi tähelepanu keskkohaks oli Hans Pulst etteütletaja klounilikus osas. Naiselikult sümpaatselt oli mängitud Ida Suvorova Estella. Orkester Gustav Davidi juhatusel täitis oma osa korrektselt.

30. rahvuskontsert oli pühendatud "Estonia" orkestri fagotimängija A. Kirikali 20-aastasele tegevusjuubelile. Kava oli kokku seatud harilikkude rahvakontsertide laadis. Tähelepanuväärselt palju oli sellel kontserdil soliste: Artur Lemba tõi kunstiküpselt kuuldavale Rubinsteini d-moll Klaverikontserdi, Soome lauljatar Hanna Granfelt tõlgitses aariat "Traviatast" liiga lüüriliselt, kuid hästi sobisid talle soome laulud, Olga Torokoff-Tiedeberg esitas hea eduga aariaid "Aidast" ja "Toscast", tuntu suursugususega kandis Raimond Bööcke ette Davõdovi Tšellokontserdi ja pr. Bakanovski tuli kuulajate ette Arenski Klaverikontserdiga, tehes seda aga liiga lüüriliselt.

MATI MÄRTIN

LALUH JA MÄNGUH LEHT

(1885 N°1)

Tõtt ja nalja.

Antou Rubinstein, praeguse aja flaverimängijate kuningas, arvab tihti, kui tal küllalt hää tuju ei ole, et ta hästi ei mängi. Ühel niisugusel pahal tujul pärast kontserti, milleks ta end väga jandisti arvas mänginud olevat, ütles ta ije end pilgates: „Nende nootidega, mis minult flaveri alla kukkusivad, annab teine flaverimängija terve kontserdi.“

Heino Kaljuste, Aado Velmet ja Toomas Velmet üldlaulupeol 1965.

muusik, vaid isa, delikaatne juhendaja — suunaja, sõber, eeskuju, kolleeg ja napolisõnaline, kuid karm kriitik.

Tõenäoliselt on seegi kirjutis emotsionaalselt subjektiivne, aga nii on minu mällu jäädvustunud mu isa **AADO VELMET**.

Selle kirjatüki kirjutamisel ei kasuta ma ühtegi dokumenti, teatmeteost ega eelnevalt kirjutatud, kasutan põhimõtteliselt ainult oma mällu salvestatut.

Adolf Willmann sündis 1910. a. 15. märtsil Hiiu maal, Vaemla mõisa sepa Kaarel (Karl) Willmanni peres esimese lapsena. Isa mälestustest tean, et kodust sai ta kaks impulssi edasiseks — austuse oskustöö vastu ("...ma olen ise teinud hobuseraua!") ning suunamise ja toetuse muusikaga tegelemiseks. Willmannid olid luterlased ning pereisa oli ise teinud harmooniumi, millel pühapäeviti mängiti koraale. Poeg Adolf hakkas neid mängima isa süles, kuna jalad ei ulatunud "tuult tallama". Juba järgnes koolieas külapillimehe karjäär lõõtspilliga, mis aeg-ajalt kippus ka õppimist segama. Klaverit nägi ja proovis Adolf alles Kärldlas keskkooli omandades.

Tõenäoliselt ei olnud sepa pere väga vaene, kuid kindlasti ei lubanud pere sissetulekud mõelda ülikoolile. Lähim kool, mis sobis majanduslikult ja ka tugeva muusikaõpetuse poolest, oli Läänemaa Õpetajate Seminar Haapsalu Uuemõisas. See kool otsustaski kõik. Seal kohtus Adolf Willmann Cyrillus Kreegiga. See tähendas äärmiselt intensiivset klaverõpetust ja -praktikat. Nimelt leidis C. Kreek ("vana Krillus") endale neljakäe partneri ja kogu seminari muusikaõpetus käis läbi selle duo. Võib ainult arvata, millise laengu sai noor mees selliselt eesti muusika korüfeelt, nagu oli C. Kreek. Arvan teadvat, keda ta silmas pidas, kui armastas korrata: "Selleks et saada muusikuks, peab olema talenti, peab tegema visa tööd ning peab olema ka **juhulikkude õnne** üsna alguses", ja tõsisemalt: "Eelkõige peab ikkagi tegema ränka tööd." Küllap see oligi "ränk" töö, mis lubas mõne aastase süstemaatilise klaveriõpingute järel LÕS-is C. Kreegi õhutusel minna Tallinna Konservatooriumi sisseastumiseksamitele prof. Theodor Lemba klaveriklassi ja ka sisse saada.

Miks professor T. Lemba? Sest C. Kreek oli öelnud: "...prof. Artur Lemba on küll kuulsam pianist, aga Theodor on parem õpetaja." Kindlasti oli õpetaja väga tugev ja õpilane visa töömees, sest ka tolleaegse (1937) mõõdupuuga mõttes oli tegemist keskmise suurusega imega, et mees, kes tutvus klaveriga esmakordselt 19-aastasena, lõpetas 27-selt konservatooriumi pianistina, kavas kõige muu kõrval Liszti Es-duur Kontserti ja erilise uhkuseobjektina Paganini-Liszti "Campanella".

Kõigele lisaks tahtis ka elu elada ja 1934 abiellus Adolf Willmann oma LÕS-i klassikaaslase — eesti keele õpetaja — Linda Uusmanniga, kes ka Hiiu maalt pärit. 1935 aga sündis tütar Reet.

Mälestusi isast

Olen aja jooksul jõudnud veendumusele, et inimesele, kes on elukutselt tingituna enast väljendanud läbi organiseeritud helide, püüdes sellele tegevusele läheneda eelkõige emotsionaalselt küljest, on üha raskem kirjutada. Eriti keerukas ülesanne on kirjutada inimesest, kes ei olnud lihtsalt

Niisiis, 1937 lõpetas Tallinna Konservatooriumi diplomeeritud pianistina — nüüd juba eestistatud nimega — pereisa Aado Velmet.

Oli vaja leida tööd ja perekond kuhugi kokku tuua, sest konservatooriumi ajal elas abikaasa koos tütreaga Hiiu maal, töötades Palade koolis õpetajana. Alles 1939. aastal see õnnestus, siis saadi konkursi korras töökohad — Aado muusikaõpetajana Pärnus ja Linda eesti keele õpetajana Lihulas. Kasuks tuli eelkõige LÕS-is saadud õpetajakutse ja iseseisvalt omandatud koorijuhli ja -organisaatori kogemus. Pianisti kõrgharidusdiplom oli ikkagi lisaväärtus ja ainult.

Järgnevad kümme aastat oli tõenäoliselt aeg, millest võib kirjutada romaani iga inimene, kes selle üle elas, või igast inimesest, kellel see ei õnnestunud. Huvitav on nüüd meelde tuletada, kuidas üksikasjad sellest ajast järk-järgult välja koorusid nii isa kui ka ema mälestustest, ning mida kaugemale ajas, seda täpsemaks ja konkreetsemaks nad muutusid. Mina, kes ma sündisin 1942. aastal, tõenäoliselt esitasin esimesed küsimused pärast sõja lõppu ja sain vastuseid üsna valikuliselt. Eelkõige puudutasid need üleelatud sõjakoledusi, märtsipommitamisel kaotatud kodu, imekombel eluga pääsemist jms.

Hilisemad vestlused jäädvustasid minu mällu järgmise sündmuse jada: 1940 avanes võimalus saada tööd Tallinnas — emal ühes keskkoolis (Imanta tänaval), isal õpetajate täienduskoolis (võin eksida nimega). 1941. a. Vene mobilisatsioonist pääses isa koos ühe hea sõbraga konservatooriumipäevilt tänu riskantssele põgenemisele mobilisatsioonipunkti Tõnismäel.

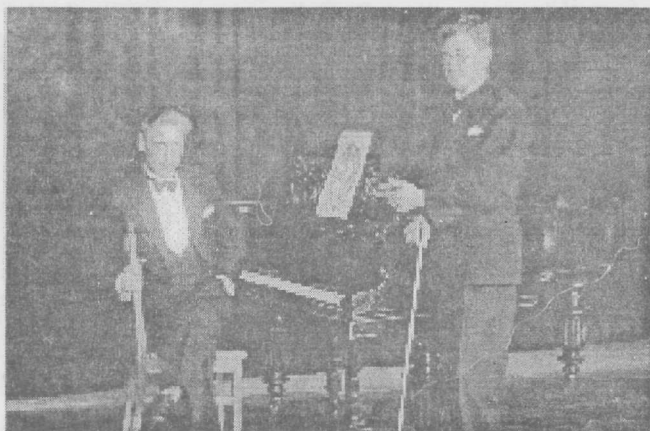
Saksa okupatsiooni ajal töötasid isa ja ema edasi õpetajatena, isa lisaks ka koorijuhina. Koor oli meeskoor (sõja ajal?) ja siit tulenevad mõned õnnelikud paradoksid, mis tõenäoliselt on võimalikud ainult selliste suurte ühiskondlike vapustuste ja segaduste ajal. Nimelt 1944. a. A. Velmet arreteriti ja ta veetis kaks kuud SS-i keldris (Kaarli kiriku kõrval), süüdistatuna soovis põgeneda Rootsi, mis ei olnudki vale. Sakslaste käes oli sõitsoovijate nimekirj, kus seisis ka A. Velmeti nimi. Tõenäoliselt oleks kergeim karistus olnud otsekohe Saksa sõjaväes rindele minek, kuid tema meeskoori presidendil (kõrge politseiametnik) õnnestus oma tutvuste kaudu isa vabastada.

Edasi järgnesid sündmused üksteise järel ja kiiresti: märtsipommitamine, kogu perega ja paljaks põlenult maapaos Läänemaal isatalus (Tagavere mõisakeskus, mis oli antud 1939. a. Hiiu maal Vene baaside alla jäänud talu asemele); totaalmobilisatsiooni eest varjumine samas talus peidikus; kogu pere ja sugulaste-pagulaste imekombel ellujäämine venelaste tulles — heldis üks ohvitser, kes leidis "mõisnikelt" rekvireeritud kellade hulgast vanavanaisale kuuluva hõbeuuri, millele oli graveeritud: "*Za otlitšnuju streljbu ot Imperatora Rossii*". Kellad rändasid muidugi taskusse, aga seina äärde aetud "mõisnikud-vereimejad" jäeti ellu. Ent suurim uperpall alles tuli: on rohkem kui tõenäoline, et mees, kes Saksa ajal töötas õpetajana, juhatas meeskoori, kus laulsid politseinikud (ja sugugi mitte nõukogude võimu ülistavaid laule), ei oleks pääsenud NKVD käest ja ka hilisematest repressioonidest. A. Velmet pääses tänu Saksa ajal kinniistumisele ning Saksa mobilisatsioonist kõrvalehoidmisele. Siia sobis ehk isa enda poolt kord hiljem tehtud resümee, mis on hästi meelde jäänud: "...ei julge arvata, kuidas oleksin toiminud ja milliseks oleks kujunenud **meie** saatuse, kui pidanuks võõras mundris püssi paugutama. Tänan Jumalat, et seda ei juhtunud..." Nagu tavaks, lisas ta hiiu murrakus: "Äi, äi, ise tohi ka mitte kummisaabas olla."

Niiviisi saabus 1944. a. sügis ja A. Velmet kutsuti Tallinna Riiklikku Konservatooriumi teoreetiliste ainete õppejõuks —

LÕS-i kokkutulek 50-ndal aastal. I reas vasakult 3. C. Kreek, 4. A. Velmet.

LÕS 1931. A. Velmet koos Haapsalu muusikaõpetaja, muusikakooli rajaja R. Paometsaga.

("vana Krillus oli ju nüüd konsis"). Tõenäoliselt jäi teadmisi väheks, sest samaaegselt astus ta ka prof. Heino Elleri kompositsiooniklassi. See oli üsna omapärane nähtus, kus inimene on nii õppejõud kui ka üliõpilane samas kõrgkoolis ja samas kateedris. Edasi õppides (1947 lõpetas isa kompositsiooni) ja õpetades kestis tema töö TRK-s kuni surmani 1974. a., seega 30 aastat. Seda tööd pean mina ka A. Velmeti elutööks, s.o. muusikateose analüüsi, range stiili ja polüfoonia õpetamist TRK muusikateaduse ja kompositsiooni eriala üliõpilastele. Räägitakse, et A. Velmet olevat olnud range õppejõud, kelle aines oli keeruline läbi saada. Ise ta ütles, et "hindamisel probleeme ei ole", et "muusikateooria on nagu matemaatika, kus on kaks võimalust — sa oskad või ei oska, kas põrud läbi või saad "väga hea" ja, noh, kui fuugal on ka muusika lõhn juures, siis võib 5-le + lisada".

A. Velmetit tunti ikkagi kui koorijuhti ja heliloojat. Ta oli ju viiel üldlaulupeol dirigendipuldil kui naiskooride üldjuht. Ta asutas 1946. a. naiskoori "ILO", millest kujunes korralik kontsertkoor. Kirjutas palju koorilaule, lastelaule ja rahvalaulutöölusi soolohäälele. Kuid ma tean, millest ta unistas. Ta unistas suurvormide ettekandest ja esimesel võimalusel ta seda ka tegi (1959—60 Pergolesi "Sabat mater"). Ta kirjutas palju naiskoorile, kuid mäletan teda ütlevat, et naiskoor on väljenduslikult vaene. Ta lemmikhelilooja oli Bach ning lemmikteos Bachi h-moll mess. Hommik algas klaveri taga Bachi "Hästitempereeritud klaveriga", sellele järgnes mõni Beethoveni sonaat või sümfoonia klaviir. Nii hoiti pianistlikku vormi. Vaatamata

sellele, et A. Velmetit paelusid eelkõige polüfooniameistrid, oli üheks tema lemmikuks Mendelssohn. Ta armastas kuuekümnendatel, kui meil möllas avangardism, aeg-ajalt mulle Mendelssohni mängida ja küsida: "Noh, noor vihane mees, kas see tundmatu autor ei kõla juba värskest?" Ja muide, hakkaski kõlama, kuski 75-ndal aastal.

Meie tolle aja noortesse — Rääts, Pärt, Sink — suhtus A. Velmet üllatavalt tolerantsetl: "Las poisid möllavad, suure andega mehed, talenti ei peida kuhugi. Singi-poiss on ju lausa Mozart."

Ise uuris ta samal ajal Schönbergi ja dodekafoonia teooriat. Oma loomingu kohta ütles isa: peaks instrumentaalmuusikaga tegelema, see arendab rohkem. Selleks aga avanes tal võimalus alles elu lõpus, kui ta jättis maha koori ja juhatas TRK-s puhkpillikateedrit. Tekkisid head sõbrad kateedris, kes tellisid. Vanameistrile Juhan Kaljaspoolikule kirjutas A. Velmet oma parima teose: "Sonaadi klarnetile ja klaverile". Hea vastuvõtt Heliloojate Liidus tekitas indu ja eneseusku, kuid edasine jäi visanditeks, sest raske haigus kurnas ning lõpetas loomingu ja elutee 1974. aastal.

Isa oli väga perekeskne inimene, vaatamata hõivatusele. Ta soovis ikka, et lastest saaksid muusikud. — de Reet õppis klaverit B. Luki ja hiljem H. Olmi juures — loomulikult suunas isa ta sellele rajale. Hiljem, kui õest sai ehitusinsener, ütles isa: "Klaverit mängiv insener ei ole tehnokraat, vaid aristokraat." Ka mina alustasin klaverist, kuid sport (tennis, korvpall) löi kiilu vahele. Aastal, mil ma ei õppinud muusikat, võttis isa mind kaasa igale kontserdile, eelkõige sümfoonia- ja kammerkontsertidele, ja sügisel küsis: mis pilli sa nüüd õppima hakkad? Vastasin kohe — tšellot (olin viimati käinud Daniel Safrani kontserdil). Edaspidine sõltus natuke minust (sic!), eelkõige aga õnnest, et sattusin Laine Leichterit õpilaseks. Isa võttis otsustavatel hetkedel vastutuse endale. Kuhu minna pärast muusikakooli? Moskva? Leningrad? Isa ütles: ainult TRK, pärast mine kuhu tahad, aga eesti muusikuks õpitakse siin. TRK-i III kursusel tekkis, vaatamata edukusele õppetöös, peas segadus, hinges kahtlus ning ma teatasin kodus, et annet ei ole, seega on viimane aeg pooleli jätta. Isa püüdis veenda, arutleda, seletada ja lohutada — ei mõjunud. See oli ainuke kord elus, kui ta lõpuks käratas: "Poisike oled veel, pea lollusi täis. Teised mehed on need, kes otsustavad. Proovi sa ainult pooleli jätta." Mõjus!

Kaksikutest lapselaste Riina ja Tarmo suunamist eluteel alustas ta pikkade õhtuste "vestlustega". Teemadeks olid piiblllood, kreeka mütoloogia, Rooma riigi ajalugu ja "Kalevipoeg". Lapsed kuulasid ja mäletavad siiani.

Isal oli palju tuttavaid ja mõned sõbrad. Parim sõber oli Villem Kapp. "Villu" aeg-ajalt lausa elas ja töötas meil. "Põhjaranniku" ja II sümfoonia põhimaterjalid on igatahes meie klaveril öösiti improviseeritud. Magada ei saanud keegi (terves majas), aga selle-est said kõik teada, mis on romantiline loominguiline ekstaas.

Seltskond tundis isa kui tugevat, tervet, esinduslikku, alati heatujulist ja kontaktset inimest.

Meie, kodused, teadsime ka tema teist, seltskonnale varjatumat palet. See oli tööriigaja maamees, habetunud, heinaniitmisest higine, pikast jalutuskäigust väsinud, murelik, vahel isegi pahur, kuid mitte kunagi tige, noriv ega konflikti otsiv. Ülekõige hindas ta inimestes ausust, avatust ja töökuust.

Aado Velmet oli pärit luterlikust perekonnast, ta tundis Piiblit ja armastas seda tsiteerida. Aga uskus ta loodusesse ja selle seaduste jõusse, mis on ju Jumalik.

Isa sünnist saab 15. märtsil 85 aastat, kuid surmast juba 21 aastat. Meile, Velmetitele, jääb ta alatiseks toeks ja nõuandjaks. Ehk see väike meenutus tuletab Aado Velmetit meelde ka neile, kes teda heatahtlikult mäletavad.

TOOMAS VELMET

21. märtsil oleks GEORG OTS saanud 75-aastaseks. Temaga kooselatud aastaid meenutab Voldemar Kuslap.

Hää!l

Georg Otsa laulu ja tema häälega raadios kasvas üles mitu põlvkonda. 1950-ndatel aastatel oli ju raadio esmane infokanal, mis tõi nii uudised kui ka oli mingil määral meie muusikalise maitse kujundaja ning arendaja. Tol ajal peeti raadios (Rootsis ja Soomes peetakse veel praegugi) vajalikuks teadvustada pala autor, esitaja ja pealkiri. Seda kommet meil paraku enam pole. Tänu sellele orienteerusin juba lapsena enamkuuldud lauludes, populaarsemates ooperi- ja operetiaariates, mida sageli esitas Georg Ots, aga ka teised tollased lauljad.

Esimene kohtumine

1950. aastate algul filmiti meie kandis, Elva lähedal Tammistes mõnda stseeni filmist "Valgus Koordis". Mul on meeles stseen, kuidas Aleksander Randviir (Tiiu Randviiru isa) tõstis kotist peoga vilja, kiites, kui vägeva uudsevilja uudismaa on kasvatanud. Rahvas lustis, sest viljakotil oli kiri "Tammistest varastatud". Kui umbrkeelne režissöör Rappoport sellest teada sai, oli sõimu palju! Massistseenidesse võeti kohalik rahvas ja meil, poistel, oli ideaalne võimalus paar päeva koolist poppi teha — olime tähtsad filmitegijad! (Olen filmi päris pingsalt jälginud, aga pole ennast seal paraku näinud, ilmselt olime välja lõigatud.) Georg Ots oli ka võtetel — tema häält me tundisime, aga mis nägu ta on, seda ei teadnud. Nahistasime suure pähklipõõsastest heki juures pähkleid, kui keegi näitas — seal ongi Georg Ots. Kõndisime siis tema järel nagu kärbspilv.

Esimene tutvus kontserdilaval

Kui tollal populaarne trio Georg Ots-Viktor Gurjev-Gennadi Podelski korraldas kontsertreise, sain mõnelgi kontserdil elavas ettekande kuulda Otsa jumalikku häält, imetleda tema palade esitamise meisterlikkust. Mitmed rahvalaulud on sööbinud mällu. Näiteks "Kui tuled minule mehele" — kui värvi-kalt ta seda tegi! Ka lihtsast laulukesest kujundas ta stseeni.

Esimene tutvus ooperilaval

Laval nägin Georg Otsa esmakordselt Tartu Muusikakooli päevil. Estonia Teater näitas Tartu Ülikooli aulas Mozarti "Figaro pulma" Georg Otsaga nimiosas. Mäletan Elsa Maasiku Krahvinnat, Vootele Veikati Krahvi. See oli tore ansambel, mis ülikooli aula

GEORG OTSAGA

imelises akustikas pääses hästi mõjule.

Esimene kohtumine

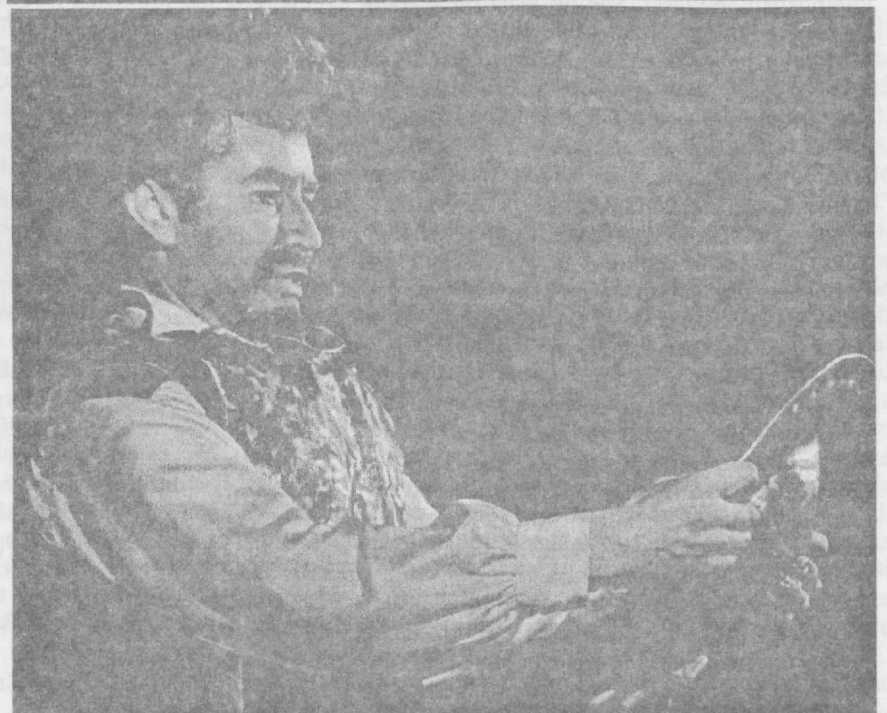
Kui ma Tallinna Konservatooriumi tulin, hakkasin peagi õppimise kõrval laulma Estonia Teatri kooris. Proovintsiinorukile oli elamus käia sissevälja samast uksest, kust käisid sellised korüfeed, nagu Georg Ots, Tiit Kuusik, Elsa Maasik, Viktor Gurjev. Mäletan eriti esimest lavastust, milles osalesin — Verdi "Aida". Põnev oli võrrelda, kui erinevalt lahendavad oma osi Ots ja Kuusik Amonasrona, Hendrik Krumm, Kalju Karask ja Aleksander Püvi Radamesina, Liidia Panova ja Urve Tauts Amnerisena, Uno Kreen ja Teo Maise Ramfisena, Aino Külvand ja Tiina Jaaksoo Aidana. Georg Ots tundus

üllatavalt tagasihoidliku, diskreetse ja heasoovliku iidolina. Veidi hiljem julgesin temalt küsida ärakirjutamiseks mõned laulunoodid.

Esimene suur koostöö

1971. aastal etendus Leigh' muusikal "Mees la Manchast", kus Cervantese — Don Quijote kaksikosas dubleerisin Georg Otsa. Proovidel nägin lähemalt, kuidas ta töötas. Vaimuka kolleegina puistas ta sageli nagu muuseas toredaid repliike. Juba tollal hakkas tal tervis streikima, proovide raskus langes suuresti minule.

Kahjuks jäi see ainsaks korraks, kus teda dubleerisin. Ta pidi küll osalema nii Valgre-Raudmäe muusikal "Muinas-lugu muusikas" kui ka Rossini ooperis

Kaks Don Quijotet — Cervantest.

Georg Ots režissöörina

"Türklane Itaalias", mingil põhjusel jäi see aga ära. Võimalik, et tal oli tol ajal liiga palju külalisesinemisi. Teatrimajas nägime teda harva. Kui ta tuli, siis oli see pidupäev keldrist pööninguni, nagu ka Neeme Järvi kojutulekul. Otsa päikeseline natuur soojendas kõiki.

Don Giovanni

Kui Georg Ots alustas Mozarti "Don Giovanni" lavastamist 1975. aastal, hämmastas kõiki osalisi lavastaja ettekanne, mis oli muusikateadlase põhjalikkusega ette valmistatud. Mul oli väga vana makk kaasas, ei julgenud seda eriti avalikult välja võtta. Nii ongi lindil kuuldu raskesti arusaadav. Meid üllatas, millise põhjalikkusega oli ta ainesse tunginud, missuguseid algmaterjale kasutanud. Tema suust kuulsin esimest korda, et "Don Giovanni" mängiti Tallinnas juba kümmekond aastat pärast esietendust Prahast, seega varem kui paljudes maailma suurlinnades!

Lavastuse proovid olid Otsa poolt meeleetu tahtejõu näide. Me kõik nägime, kui raske tal oli. Ots püüdis rohkem istuda, vähem rääkida, oli vahepeal haiglas. Mäletan ta sõnu ooperi kohta: "Siin pole midagi vaja välja

mõelda, nuputada, Mozarti geniaalses klaviiris on kõik kirjas."

Peale tema lõplikku haigestumist jäi tükk seisma, olime mures, mis saab. Seda tööd jätkas Arne Mikk.

Mind vaevas mure: mitmed inimesed rääkisid, kuidas Ots Don Giovanni omal ajal oli teinud. Mina polnud seda ju näinud. Aga elas legend, kuidas Ots Giovannina ja Ott Raukas Leporellona teineteist täiendasid, igaks etenduseks midagi uut otsisid — see oli nagu nende omavaheline võistlus. Iga etendus olevat olnud sündmus. Süvenes mure, kuidas ma hakkama saan, kuulasin lindistusi, uurisin Giovanni puudutavaid materjale. Aga lõpuks püüdsin oma rada leida, vastavalt oma ja lavastaja nägemusele.

Viimane kohtumine

Tahtsin minna haiglasse teda vaatama. Sel ajal oli juba Helga Tõnsoni raamat Otsast ilmunud, mõtlesin autogrammi paluda, aga julgusest jäi puudu.

Ma arvan, et viimane kohtumine oli tema sünnipäeval. Helistasin talle oma teada sünnipäeva hommikul koju. Ajasime veidi juttu. Ta ütles, et ma olen esimene helistaja, sest ta sünnipäev on alles järgmisel päeval! Käisime solis-

tidega teda õhtul tema kodus üles laulmas estoonlaste traditsioonilise "Hele tähega". Ta oli optimistlik ja elurõõmus, me ei aimanud, et ta oli lõplikult jäises haardes.

Lahkumine

Nii südantlõhestavalt pole meie orkester Neeme Järvi juhatusel kunagi mänginud, kui Georg Otsa saates. See oli nagu jõuetu protest ja valu. Ilm oli tol päeval kirkalt päikese-paisteline ja kaunis. Pool Tallinna oli teda saatmas. Milline halastamatu aasta oli see 1975 Eestimaale — lahkusid Paul Keres, Georg Ots, Arne Oit, Roland Laasmäe, Moskvas aga Dmitri Šostakovitš...

"Don Giovanni" esietendus

Esietendus möödus menukalt, eesriie polnud palju aastaid nii palju kordi kinni-lahti käinud. See oli ka kaudne tänu Georg Otsale. Peale esietendust sõitsime tema hauale lilli viima. Värskest sadanud lumi, kesköine haudvaikus, väreleavad küünlaleegid — harras silmapilk, mis alatiseks jääb meelde. Tema tähendus meie rahvale on aegumatu.

Voldemar Kuslapile esitas märksõnu
MARE PÖLDMÄE